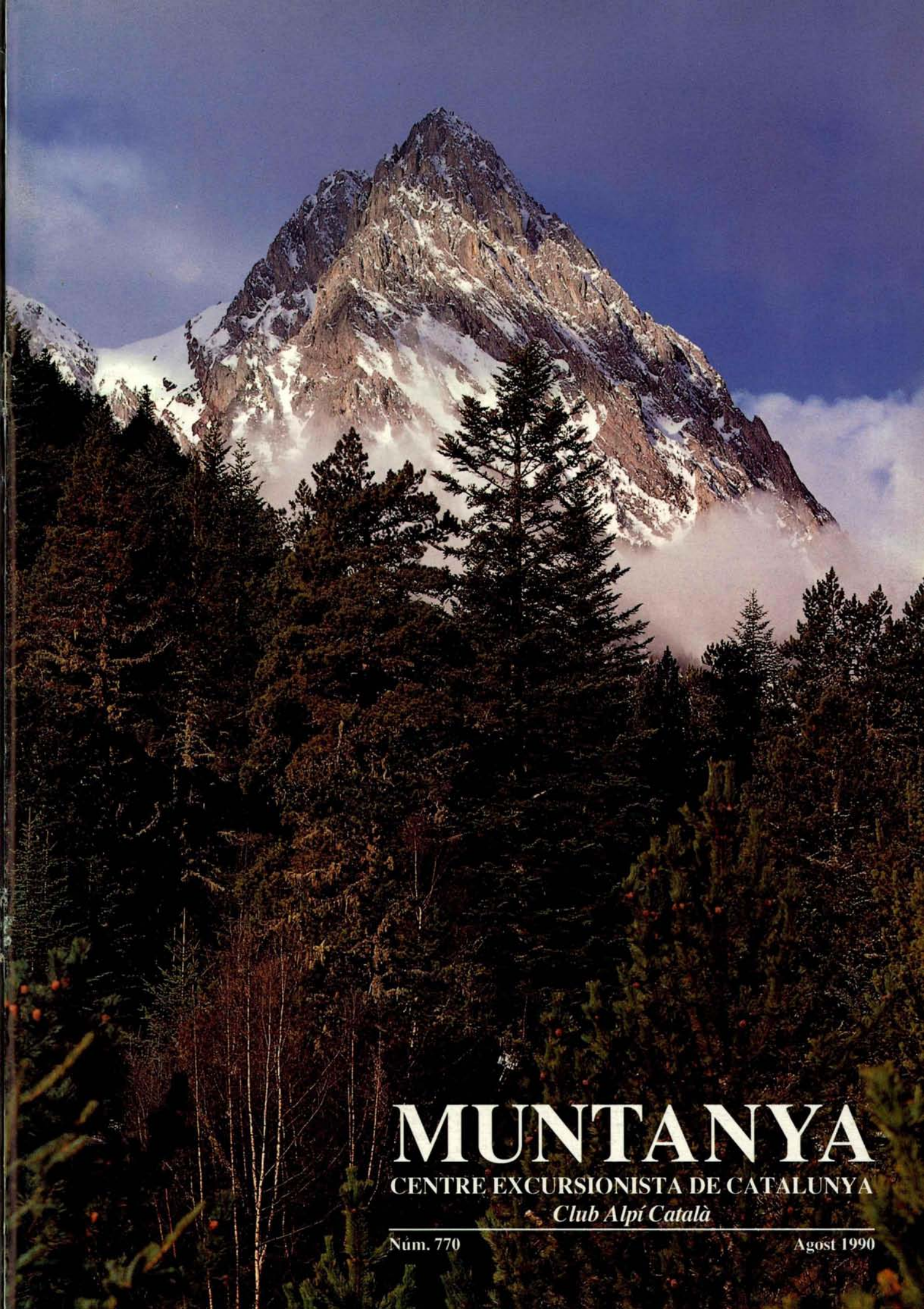

MUNTANYA

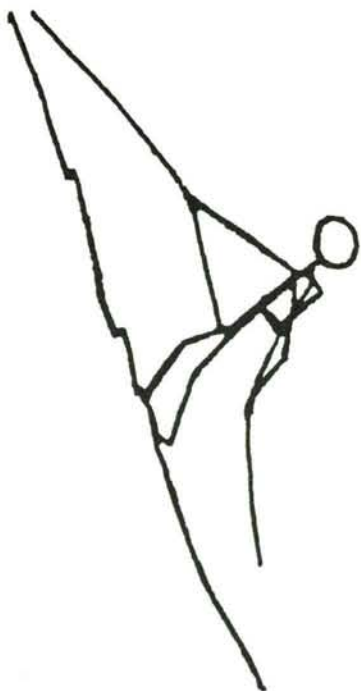
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

Núm. 770

Agost 1990

*al servei del muntanyenc,
el travessaire, l'escalador
i també
dels clients i amics.*

Comte d'Urgell, 95 bis - Tel. 253 50 01.
BARCELONA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - Club Alpí Català

MONTSENY

GUIA EXCURSIONISTA

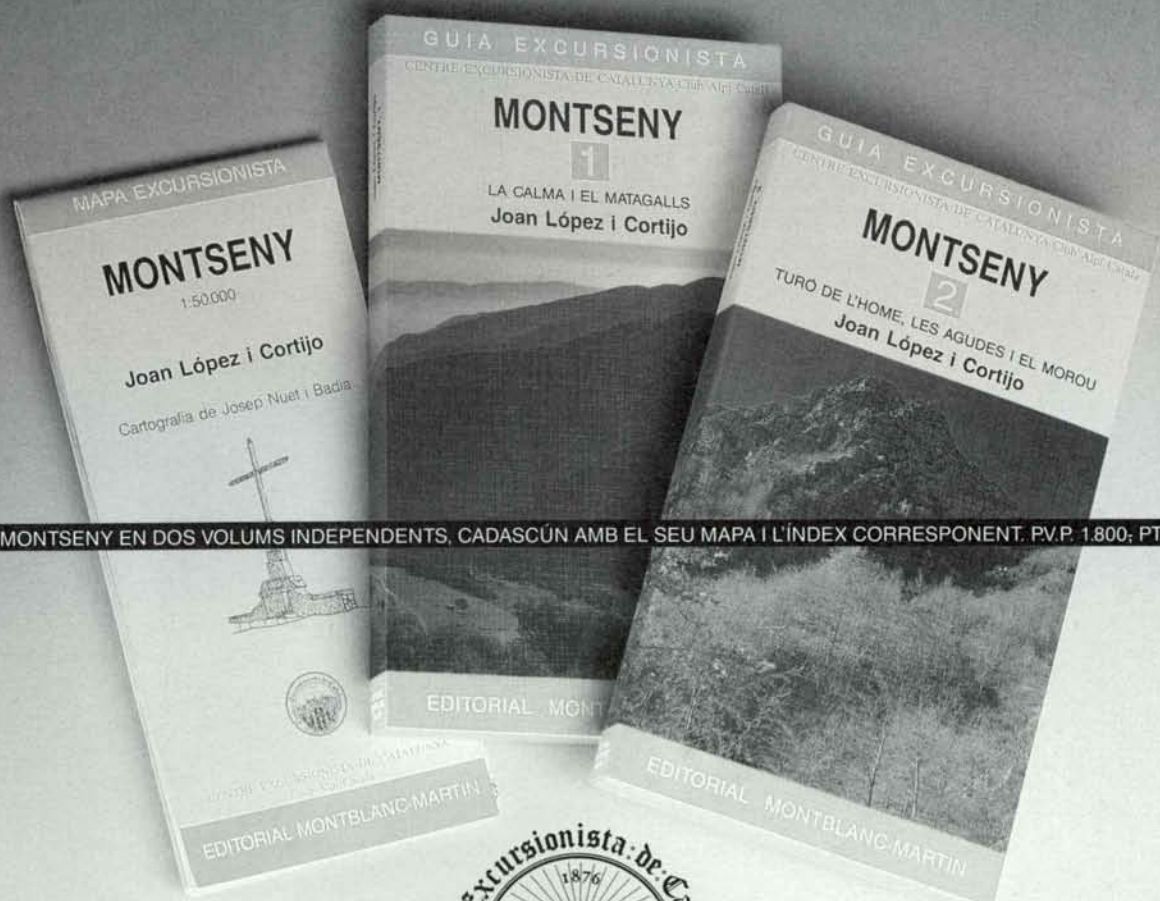
1

LA CALMA I EL MATAGALLS

2

TURÓ DE L'HOME, LES AGUDES I EL MOROU

Joan López i Cortijo

GUIA DEL MONTSENY EN DOS VOLUMS INDEPENDENTS, CADASCÚN AMB EL SEU MAPA I L'ÍNDEX CORRESPONENT. P.V.P. 1.800; P.T.A. VOLUM

MONTSENY
Guia Turística
-EN PREPARACIÓ-

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS
Paradís, 10 - 08002 Barcelona - Tel. 315 23 11

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
Ap. Correus, 266 - Tel. 204 43 97

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL

LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

8ª OFERTA D'ESCALADA

**CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID**

PEDRA-NEU

CONJUNT BOULDER:	COMPLEMENT:
SABATILLA BOULDER i CORDA (9 x 45) 11.200,-	10 CINTES EXPRES i 20 MOSQUETONS 12.250,-
CONJUNT D'ESCALADA:	SUPER OFERTA:
PEU DE GAT (1ª marca P. Catalans) 13.950,- CORDA (9 x 45)	PEUS DE GAT TÉCNICA SOLA GOMA CUITA: 3.500,- Números: 35-36-37-38-39 43-44-45

PEDRA-NEU

CANVIEM LES SOLES DE:

- BOTES
- PEUS DE GAT
- NINJAS
- SABATILLES DE CORRER, etc.

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA - ESQUÍS DE PISTA
ESQUÍS DE FONS - GRAMPONS I PIOLETS

C/ BRASIL, 48 (CINTURÓ DE RONDA / AVDA. DE MADRID). 08028-BARCELONA

☎ (93) 330 27 74

PEDRA-NEU

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY CXIV, VOL. 94, NÚM. 770. AGOST 1990

SUMARI

Redacció, administració i publicitat:

Paradís, 10

08002 Barcelona (Barcelonès)

Tel. (93) 315 23 11

Director:

Josep Nuet i Badia

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Consell de redacció:

David M. Aloy, Francesc Beato,

Jordi Canals, Francesc Herrera,

Agustí Jolis, Modest Montlleó,

Alfred Montserrat, Josep de Tera

Corrector lingüístic:

Eulàlia Nuet i Badia

Cartògraf i dibuixant:

Armand Ballart

Maquetador:

Josep Nuet i Badia

Fotocomposició:

«ECP» - Edició Làser

Gran Via, 606, 4t 2^a D. 08007-Barcelona

Fotomecànica:

T4 Sorrosal, S.A.

Pujades, 68-72, 3r 3^a. 08005-Barcelona

Impressió:

INGOPRINT, S.A.

Maracaibo, 11. 08030-Barcelona

Preu d'aquest exemplar:

500 ptes. (IVA inclòs)

Preu de subscripció anual:

2.600 ptes. + IVA (sis exemplars)

A l'estranger: 3.900 ptes.

Comanda de números endarrerits

a la redacció de la revista

Dipòsit legal: B. 545-1958

ISSN: 0212-2111

Portada: La silueta dels Encantats es dreça per sobre un mar de núvols i d'avets. *Foto: Oriol Alamany*

Editorial: Compte amb el parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici!

134

Discurs de la Festa de Sant Jordi 1990

Josep M. Sala i Albareda

135

Pic Morto i pic de Subenuix

Josep de Tera i Camins

137

Excursió al voltant del pic Llong (massís de Neuvilha)

Enric Faura

139

Els dogons, una ètnia adaptada al seu entorn

Rafael Battestini

142

Dossier: L'afer del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici

147

Ruta Jujol, II

Modest Montlleó i Espasa

163

Vies d'escalada

a cura d'Armand Ballart

166

La cursa d'esquí nòrdic sobre el gebre: König Ludwig Lauf

Albert Pujol

168

Crònica del Centre

169

Crònica del món excursionista

171

Llibres i mapes

175

NORMES DE PUBLICACIÓ DE MUNTANYA

• Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.

• La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

© El copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del copyright.

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a doble o triple espai en fulls de mida DIN A-4, deixant uns marges laterals d'un parell de centímetres.

Els articles aniran encapçalats pel títol i portaran a continuació el nom dels autors.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits per un número

que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent. Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu els subratllats en els textos que vulgueu publicar.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies, en còpies de paper brillant blanc i negre o en diapositives, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Compte amb el parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici!

Com ja saben els nostres consocis i lectors, el Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya ha enviat al Parlament, per a la seva aprovació, un projecte de llei pel qual es modifica l'extensió –retallant-la– de la zona de protecció del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici, en una superfície de més de sis mil hectàrees, repartides per tot el seu perímetre, però amb una extensió superior a la Vall d'Aran.

Davant d'aquest fet, greu per a la conservació de la natura a Catalunya, moltes persones i entitats excursionistes i conservacionistes han reaccionat i intenten evitar que aquest projecte tiri endavant. En aquest sentit, el Centre Excursionista de Catalunya, juntament amb la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya i Mountain Wilderness de Catalunya, dóna tot el suport a la proposta d'ampliació del parc elaborada per DEPANA, proposta que ha estat presentada als parlamentaris. La revista MUNTANYA ofereix, en les pàgines centrals, tota la documentació d'aquest afer que té a l'abast.

No ens podem estar de fer algunes consideracions, molt mesurades, sobre

aquesta qüestió. Cadascú ja en traurà les seves pròpies conclusions.

Excloure uns terrenys de la zona perifèrica del parc significa deixar-los sense cap mena de protecció legal. Per exemple, dins d'una zona qualificada com a zona perifèrica d'un parc no es pot edificar. Si és fora, sí.

Molts dels terrenys, sobretot del sector nord, d'un gran valor natural, que ara volen desprotegir, van ser comprats per ICONA per a fer una ampliació de la zona de parc nacional estricta. Si aquesta ampliació no es fa, sinó que es retalla la zona perifèrica actual, aquells diners públics –de tots els contribuents– es perdran.

Els terrenys afectats per aquest afer són declarats SPA (Special Protection Area) per la Comunitat Econòmica Europea, a causa del seu valor natural reconegut internacionalment. Si hi ha una alteració dels hàbitats naturals, la Comissió de les Comunitats Europees pot aplicar expedients sancionadors a Catalunya.

L'esquí alpí no pot ser considerat una activitat tradicional, com el pasturatge o el conreu dels prats de dall. Si es considerés així, es podrien instal·lar

dintre de la zona perifèrica les estacions d'esquí que convinguessin. Urbanització i natura són incompatibles.

No pot ser que es tendeixi a protegir només zones petites, isolades, perdudes al cim de les muntanyes. Sovint aquesta política serveix per a legitimar la destrucció d'altres indrets, com són planes i valls, molt valuoses des del punt de vista biològic i paisatgístic, però interessants també especulativament parlant. Els cims del Bassier, per exemple, no són fàcilment urbanitzables; la vall de Ruda i els banys de Tredòs, sí.

La gestió del territori i de la natura ha de ser respectuosa amb l'entorn natural, entès com un capital que cal mantenir i fer créixer, que és susceptible de ser explotat i de generar riquesa. És des d'aquest punt de vista que demanem al nostre govern que no porti endavant la reducció de la zona perifèrica del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici i que es faci seva la proposta que ha elaborat DEPANA, a la qual el Centre dóna tot el suport, perquè entenem que, per a Catalunya, ampliar un parc és infinitament millor que no pas reduir-lo.

Discurs de la Festa de Sant Jordi 1990

Josep M. Sala i Albareda

Han caigut dotze fulls del calendari i ha tornat el cavaller Sant Jordi, l'olor de les roses i l'encanteri dels llibres. I ens trobem reunits de nou per celebrar la nostra festa, la festa del Centre Excursionista de Catalunya, el Club Alpí Català.

Una circumstància semblant a la d'ara fa dos anys, ens priva de ser al Saló de Cent, de la nostra casa de la ciutat. Llavors era la presència del Rei en els actes inaugurals del Mil·lenari de Catalunya i avui és la visita del seu fill, el príncep Felip, a Catalunya. La incertesa de poder disposar del Saló de Cent, malgrat la bona disposició de sempre per part de l'Ajuntament, ens ha obligat a canviar de marc.

Podeu preguntar-vos per què, igual que ara fa dos anys, no ho celebrem al nostre local, al costat de les columnes romanes del temple d'August. I us diré per què. Una circumstància feliç fa que aquest any s'apleguin prop del centenar de medallistes, i, evidentment, la nostra casa hauria resultat petita, sense poder acollir tots els qui desitgen participar en la festa. El Col·legi d'Arquitectes ens ha cedit la seva sala, que, si no té la solemnitat del Saló de Cent, ni la tradició més humil de la nostra sala d'actes, sí que té l'honor de servir una comunitat de professionals que sempre ha estat propera al Centre, no tan sols en una proximitat física, sinó que també, diria jo, en una proximitat d'ideals i d'afeccions. No cal sinó recordar la secció d'arquitectura, en altre temps

existent, que tants serveis de suplència féu, quan l'ensenyament no era el que és ara.

Deia que fa dos anys s'iniciaven els actes del Mil·lenari de Catalunya. I el Centre no podia, ni volia, deixar de celebrar, encara que fos en petita escala, aquesta circumstància històrica.

Recordareu les conferències que tingueren lloc en el nostre local, i voldria afegir-hi ara que, per tancar dignament les commemoracions, organitzarem una caminada al llarg de la via romana que creuava la Cerdanya. Caminada feta amb la inestimable col·laboració de l'Institut d'Estudis Ceretans i que, per a recalcar la catalanitat d'unes terres avui partides per una frontera artificial, tingué la participació d'erudits cerdans que ens n'explicaren la història. Perquè com diuen molt encertadament els cerdans de bé, de Cerdanya, només n'hi ha una, i per a ells és catalana, malgrat la frontera. Tot això, val la pena recordar-ho, perquè són petites coses que ajuden a estrènyer lligams i a superar diferències tot caminant de costat.

I, també, per recordar que venim de lluny, recuperàvem i col·locàvem en un lloc digne, la làpida funerària del comte Guifré Borrell, segon comte de Barcelona. La venerable església de Sant Pau del Camp veié l' emotiva cerimònia amb què cloïem els actes del Mil·lenari. Un petit gra de sorra en la recuperació d'un record històric i en la conservació física d'un testimoni de la

nostra més antiga ascendència. Amb això continuàvem també la tradició del Centre, ardit defensor del nostre patrimoni arquitectònic. Que en parlin, si no, les pedres del monestir de Ripoll, les de les Drassanes barcelonines i tant d'altres.

Un país es fa de mica en mica i es conserva també amb la tasca constant, petita si convé, però ben feta. A voltes és més fàcil fer una heroïtat, que la feina feixuga, però digna, del dia a dia. Crec que al Centre seguim el camí de la feina humil, però constant. Sense defallença. I això tant en el pla de les activitats socials, culturals i esportives, com en les de fer sentir la nostra veu en els àmbits internacionals.

Després d'una pacient tasca de preparació, feta al llarg de moltes trobades i explicacions, la tardor passada aconseguírem ser readmesos al si de la UIAA, el màxim organisme de la muntanya, a escala internacional.

I podem preguntar-nos què en traiem, de formar part d'aquest organisme. Si volguéssim trompetejar que som els millors i que d'altres ens tenen malvolença, ben poca cosa en podríem esperar. Però si la nostra presència és discreta, i el nostre treball, si se'n demana, és eficaç, ajudarem a fer conèixer la realitat del nostre país, que no vol altra cosa que ser un més, amb la seva personalitat pròpia, en aquest nou món que pas a pas es va dibuixant. Crec que això també és treballar per Catalunya.

Com també és treballar pel nostre país portant la nostra senyera a un dels cims més alts de la terra. Era amb emoció que rebíem la notícia que l'expedició femenina al Cho Oyu havia fet cim. Emoció doble, perquè les protagonistes, Mònica Verge i Magda Nos, són consòcies nostres. I és amb elles que vull resumir la intensa tasca esportiva realitzada, tant en un àmbit oficial, com particular, pels socis del Centre.

L'any envolat ens portava totes aquestes bones noves, però també, dissortadament, ens prenia amics i companys entranyables. Siguin les figures d'Albert Oliveras i d'Alfons Segalàs els símbols de tots aquells qui ens han deixat i que ara reposen en pau.

Caldrà, però, retornar al motiu principal pel qual som aquí, reunits. És

l'entrega de les insígnies d'or i plata a tots aquells que des de fa cinquanta o bé vint-i-cinc anys són fidels al Centre i que fan possible, ells i tots aquells qui segueixen el seu exemple, que el Centre sigui el que és, i que sigui una realitat aquesta obra col·lectiva.

Fa goig veure aquest any les nombroses insígnies que hem d'entregar, tant en la categoria d'or com en la de plata. Que així pugui ser durant molts anys, i això serà signe que la nostra entitat creix i viu activa i amant, adaptant-se a les necessitats del nostre país i del nostre temps.

Als destinataris d'aquestes medalles, les meves més sinceres gràcies, i, en dir *meves*, crec expressar el sentiment general del Centre per la vostra fidelitat. Per molts anys.

I a tots, senyores, senyors, amics tots, gràcies, moltes gràcies per la vostra companyia.

Dibuix al·legòric de Sant Jordi i el drac, original d'Antoni Batllori Jofre, que il·lustrava el programa de la festa.

Pic Morto i pic de Subenuix

Josep de Tera i Camins

Aquesta vegada no vull fer un article, sinó més que res una fitxa tècnica, perquè el pic Morto és més difícil del que pot semblar a simple vista, però sabent-ne els passos clau esdevé fàcil, i es pot completar perfectament amb l'ascensió al pic superior de Subenuix.

Tots dos són cims de més de 2.900 metres —el Morto, de 2.901 i el Subenuix, de 2.942— situats a la divisòria de les valls de Sant Maurici i de Cabdella.

Si ens situem més concretament a la petita vall de Subenuix, tributària de la de Sant Maurici, aquests dos cims són els puntals que tanquen la vall, separats per un doble coll, amb la cota 2.892 al bell mig.

Per a travessar la vall de Subenuix hi ha, bàsicament, dos camins. L'un per la dreta del torrent (E), i l'altre per l'esquerra (W).

El primer surt just al costat mateix del torrent, quan el travessa el camí del Portarró. Després d'una forta i mantinguda pujada, per un camí ben marcat, s'arriba a un collet que dona pas a la vall de Subenuix.

Des d'aquest punt, un flanqueig llarg i complicat per la base de la Roca de l'Estany (2.505 m) ens deixa situats a 2.300 m, aproximadament, per damunt dels estanys, i sense haver-ne vist cap. En aquest indret, també hi arriba l'altre itinerari.

El segon itinerari és el que podríem anomenar «oficial», i per a trobar-lo cal seguir el camí del Portarró uns cinc minuts més; allí un cartell indicador

ens assenyala el seu inici. Aquest camí segueix el fons de la vall i, abans d'arribar a l'estany de Subenuix, passa també al marge dret.

Aquest estany queda enfonsat a la nostra dreta i, després de passar pels dos estanys superiors, s'uneix al primer itinerari.

Aquest punt d'unió, situat a uns 2.300 m, és un indret clau, perquè de seguir el camí o no, depèn que ens trobem submergits en una caòtica tartera o que anem seguint un corriol, el qual

busca i troba sempre el pas per a estalviar la tartera.

El rastre del corriol i les fites ens porten decididament a l'E de la vall, gairebé sota mateix de la carena que la separa de la vall de Monastero, és a dir, sota el cim Feixant de Monastero. És per aquest indret on el camí va buscant tots els racons d'herbei i, a la vegada, es va apropant al peu de la gran graonada que sembla tancar la vall.

Per a superar-la, el corriol també es decanta a l'esquerra (E), car en aquest costat molt aviat hi ha un llom herbós que permet estalviar novament la tartera.

Dalt de la graonada s'entra a la coma final de la vall, encerclada a l'E pel pic Morto, a l'W pels pics de Subenuix, i al N per un doble coll.

Aquest doble coll és més aviat triple, i això, cal explicar-ho una mica.

El coll situat més a l'E és el punt més baix, i permet assolir el pic Morto

Via d'ascensió al pic Morto. Al fons, a l'esquerra, sobresurt l'inconfusible silueta dels Encantats. Foto: J. de Tera.

o baixar als estanys de la Muntanyeta. Morto i Castieso, a la vall de Cabdella. El que podríem anomenar coll central és l'accés a la carena que permet pujar al pic superior de Subenuix. El situat més a la nostra dreta (W), és també el més alt, i és molt pràctic per a baixar ràpidament del Subenuix.

Per a assolir el coll oriental, podem pujar-hi pel fons de la coma o bé podem guanyar altura arrapats a la base del pic Morto, per a estalviar-nos l'esmicolada tartera.

El vessant S d'aquest coll de 2.790 metres, aproximadament, és molt planer i herbat.

Ací comença la pujada al pic Morto. Una cosa que va sorprendre'm fou no veure-hi cap fita. El fet de no haver-n'hi cap vol dir clarament que l'indret és molt poc freqüentat.

Des del coll cal avançar uns vint metres pel vessant S, per a flanquejar el vertical sector d'aresta que cau damunt el coll. Després hi ha molts indrets per on es pot grimpar fins a l'esmentada aresta.

Una vegada assolida, podem carenejar fàcilment, tant pel mateix fil, com decantats al vessant N (vall de Subenuix).

Lentament ens acostem a l'amuntegament de roques que forma el cim.

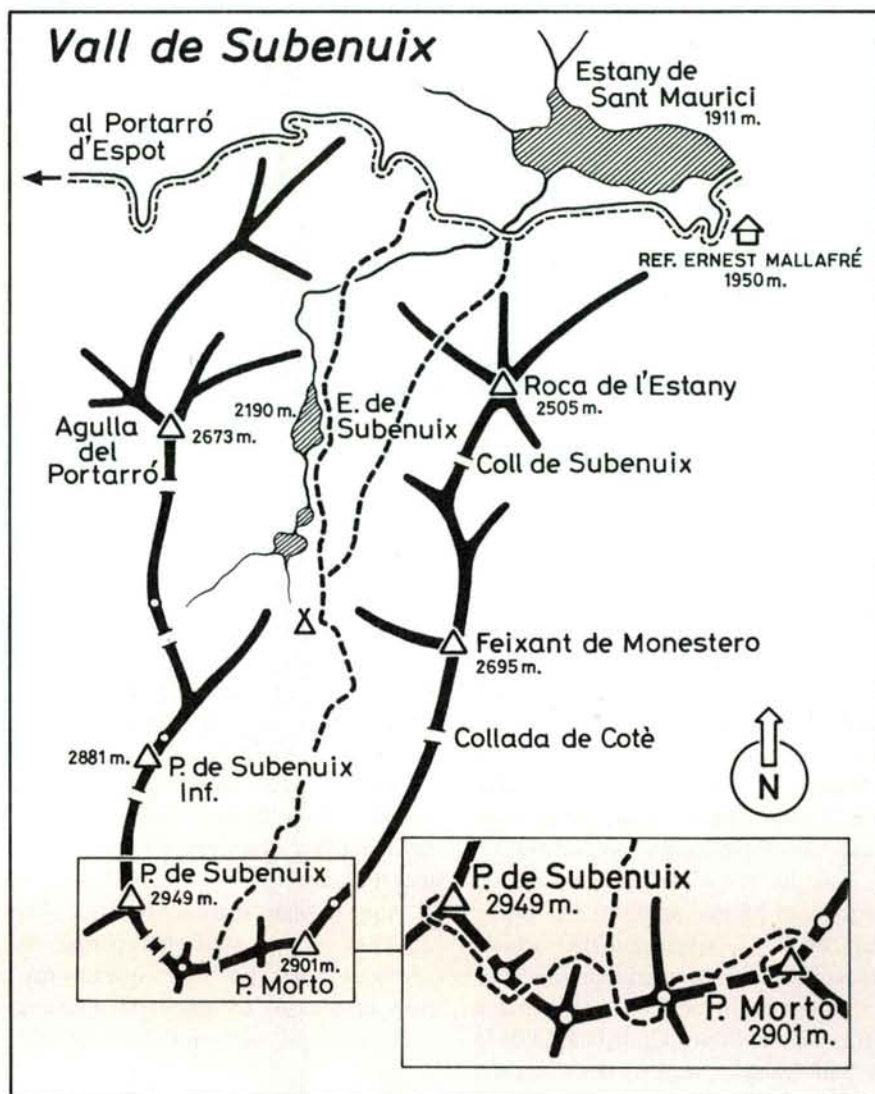
És millor passar de llarg pel cim, per a arribar a una bretxa que hi ha al NE del cim; des d'allí una cornisa ens permet tornar-lo a flanquejar, també pel mateix vessant N, uns quants metres més amunt d'on havíem passat abans. Aquesta cornisa ens deixa a una nova i petita bretxa, situada a l'W del cim.

Ara hem de passar al vessant S, on fàcilment assolirem el cim Morto, de 2.901 m. Ací una petita fita ens indica que, de tant en tant, algú hi deu pujar.

Aquest itinerari descrit és el més fàcil; però hom hi pot pujar també directament, si porta corda, o simplement fent una curta escalada.

La jornada pot completar-se pujant al pic superior de Subenuix.

Per a assolir-lo, haurem de tornar al coll oriental, baixar molt pocs metres pel vessant N i començar un flanqueig per la base de la cota 2.892 per a assolir l'anteriorment esmentat coll central de 2.820 m, aproximadament.

La pujada final a aquest coll, és millor fer-la arrapats també a la base de l'esmentada cota 2.892, car, si no, entrarem en una tartera esmicolada i força vertical, en la qual farem un pas endavant i dos endarrera.

Una vegada situats al coll, hem de carenejar, decantats al vessant S, per a flanquejar un petit bony i assolir a continuació el coll més occidental. D'allí hem de guanyar la pujada final fins a l'avantcim, indret on trobem l'itinerari que puja del coll dels Gabatxos.

Només caldrà seguir el corriol, que pel vessant W (vall dels Gabatxos) guanya els últims metres que ens separen del pic superior de Subenuix, de 2.942 m.

Per al descens, cal recordar que des del coll més occidental ens podem «llançar» pendent avall per la dreta i esmicolada tartera.

HORARIS

De Sant Maurici als estanys superiors de Subenuix: 1 h. 20 mn.

Dels estanys al coll E: 1 h. 5 mn.

Del coll E al pic Morto: 30 mn.

Del pic Morto al pic de Subenuix: 1 h. 10 mn.

Total: 4 h. 5 mn.

Excursió feta en solitari per l'autor els dies 8 i 9 de juliol de 1989.

Excursió al voltant del pic Llong (massís de Neuvilha)

Enric Faura

La insistència amb què els francesos proclamen tots ufanosos el pic Llong com el cim més alt de tot el Pirineu francès que no fa frontera, malgrat que en rigor no és cert, junt amb una captivadora foto de la penjada congesta de la paret nord d'aquest pic tan tibet, i una antiga i curiosa ressenya, em van fer venir el desig de conèixer-lo. L'estudi del mapa a casa i el descobriment dels pics veïns va allargar l'excursió inicialment plantejada i, al final, va sortir aquesta travessia, que tot i ser un pèl llarga, per la seva diversitat esdevé completa i permet un dia rodó d'alta muntanya. Tanmateix, cadascú la pot escurçar o allargar segons les ganes de caminar que tingui.

L'excursió segueix el que podríem anomenar circ de Cap de Llong, dins la reserva natural del Neuvilha. Junt amb el parc nacional del Pirineu, aquesta petita reserva acull algunes de les muntanyes més importants del Pirineu francès i s'hi poden fer excursions, travessies i escalades d'un nivell mitjà força interessants. Si a això, hi afegim la facilitat d'apropament per carretera per sobre dels dos mil metres i unes magnífiques valls i uns estanys bellíssims, l'obligació de conèixer aquest país esdevé indefugible.

Per a fer-ho cal creuar el túnel de Bielsa-Aranhoet i a Fabian agafar el trencall, perfectament asfaltat, que per una estreta i boscosa vall duu a Cap de Llong. A l'altura de la presa d'Oredon, la carretera es divideix: cap a la dreta

puja als plàcids estanys d'Aubert i Aumar, punt de partida al Neuvilha, Ramoung i les travessies cap a Barèges i Sant Lary, mentre que per l'esquerra continua fins a Cap de Llong, espectacular embassament construït l'any 1953 amb capacitat per a setanta milions de metres cúbics d'aigua.

Dins l'àmbit de la reserva hi ha un parell de zones delimitades per a fer el que els francesos anomenen *bivouac*, que no és més que autoritzar el fet de plantar petites tendes només a les nits. A més a més hi ha un parell de refugis, a l'estany d'Oredon i al d'Aubert, oberts durant la temporada estiuenca. Algunes cabanes també ens podran ai-

xoplugar en més o menys bones condicions.

Per a començar l'excursió haurem de deixar el cotxe a 2.175 m, al costat d'unes edificacions per a la venda de begudes i records. L'inici de la caminada és potser el tram menys interessant, perquè s'ha de creuar l'embassament i això sempre és pesat, però aquest petit inconvenient queda compensat per la sobtada grandiositat de la contrada, que, de la dolcesa de prats i boscos travessats fins ara, passa a l'aspror i l'austeritat granítics.

A l'estiu, cal fer les primeres passes per un camí ben marcat que segueix la riba meridional, guanyant altura per a superar una petita graonada i tornant a perdre-la al final, sense arribar a la cua de l'embassament.

Amb neu, trobarem el millor pas al nivell de l'aigua o pel mig del gel, si les condicions ho permeten. Creuar l'embassament ens exigirà una horeta justa.

Al fons, el superb triangle granític del Neuvilha, els Tres Consellers i el Turon ens insinua les seves aèries crestes i penjades arestes, rosades per les

*Les arestes dels Tres Consellers,
al massís de Neuvilha.*

Foto: J. M. Sala.

primeres clarors del dia, amb una visió captivadorament dura.

L'aresta sud-est del Neuvilha i l'est dels Tres Consellers s'han fet populars per les seves belles escalades de dificultat mitjana en un grandios marc d'alta muntanya. El fàcil Turon s'ha d'acontentar amb l'honor de ser el primer tres mil de tot el Pirineu fet amb esquís, segons diuen els cronistes.

Seguint el camí que comença a allunyar-se de les aigües, enfilarem una vall ben marcada en direcció sud, on cal travessar el torrent i superar un parell de relleus del terreny per a arribar a un petit estanyol (2.590 m) (2 h.). A partir d'aquest punt, val més no seguir el curs natural del terreny, que mena al port de Cap de Llong, sinó tirar cap al sud-oest (dreta) per a guanyar entre blocs el lloc que baixa del Maubic. Per sota s'estén la gelera del Pays Baché i enfront la marcada canal que s'enfila vers el pic Llong.

Abans d'anar-hi, val la pena arribar-se en pocs minuts al pic Maubic, relleu sense cap transcendència a 3.058 m, des d'on podrem donar un cop d'ull a la vigorosa paret nord del pic Llong.

Cap a aquest cim neix una envitricollada aresta, amb un parell de gendarmes notables, però per a anar-hi és molt més senzill passar per la gelera i enllaçar amb la via normal. Habitualment, grampons i piolet hi són necessaris tot l'any, sobretot en la part superior, on la gelera es redreça. A final de temporada superar la rimaia que s'obre sota la canal pot arribar a ser delicat i empipador. Si la xemeneia resta neta de neu, presenta una franca grimpada de segon fins a una petita bretxa, a 3.009 m.

Des d'aquí es pot seguir l'aresta SSE que s'aixeca a la nostra dreta amb una grimpada espectacular, però no gaire difícil, encara que la via normal, amb rastres de camí i algunes fites, segueix una marcada canal en el centre de la cara sud. Després d'un curt flanqueig horitzontal des de la bretxa, cal pujar per aquesta canal i sortir a l'aresta. Llavors uns pocs metres de cresta ens conduiran al petit cim (3.192 m), (4 h.).

Instal·lats entre els blocs, és el moment de gaudir detingudament del notable panorama d'aquest esplèndid mirador. Cap al nord, la paret cau a

plom fins a la feréstega raconada de l'estany Tourrat. A l'oest s'allarga la cresta per la Dent d'Estibère Male, Bugaret i Crabounouse, objecte d'una altra excursió. Cap al nord-est, superant el Turon, els Tres Consellers i el Neuvilha, s'aixeca el sempre espectacular Migdia de Bigorra. En direcció contrària i ben propers, resten tots els pics de la Múnia i el grandios circ de Tromosa. Al darrera s'aixeca la ininterrompuda aresta que, des de les Tres Sorores, s'estén fins als Gabietús, només trencada per la nítida bretxa de Rotllà. Clou el panorama la gelera oriental del Vinhamala, encara que sembla que el Balaitós vulgui treure el nas per darrera. Després d'una bona ganyipada, iniciem el descens fins a la bretxa pel mateix lloc. Aquí s'ofereix una alternativa per a anar en direcció al Campbieil. Es pot seguir tota la cresta cap al coll de Cap de Llong, passant pel pic Badet (3.135 m) i Maou (3.074 m), o bé descendir per la canal i creuar la gelera en direcció sud cap al Campbieil directament.

Totes dues rutes són factibles i l'elecció depèn de les ganes de fer cims que es tinguin. Encara que la cresta pels cims sembli entretinguda, malgrat una certa grimpada, és una travessia senzilla i ràpida. El descens per la canal i la progressió per la gelera tampoc no presenten cap dificultat especial, només cal parar atenció a la possible rimaia.

Anem per on anem, sempre tindrem davant nostre la majestuosa silueta de l'ample Campbieil (3.173 m), muntanya pacífica i rogenca, recoberta d'una finíssima tartera. Amb uns vessants molt oberts per aquesta banda, és un cim òptim per a fer-lo amb esquís i té unes pales excepcionalment esquiabls.

El coll de Cap de Llong, anomenat en algun mapa Horqueta Badet, és un ample port que comunica la vall de Campbieil, que neix a Gèdra, amb el circ superior de Cap de Llong. L'extensa tartera que s'estén en totes direccions dóna una sensació de solitud i desolació notables.

L'ascensió del Campbieil és feixuga i s'ha de buscar la millor ruta per la carena, on s'insinua un corriol senyalitzat amb pintura.

Alguns sostenen que el Campbieil té dos cims diferenciats, però la veritat és que la petita esplanada que fa de cim acull dos promontoris poc diferenciats. La punta nord és la més alta i abrupta.

La visió és tan esplèndida com la del pic Llong, però amb l'afegit d'unes perspectives excepcionals sobre les pistes d'esquí de Piau-Engaly. Des del cim, la paret sud cau en una timba impressionant fins a la vall de Badet i, una mica més enllà, s'alcen els llueus remuntadors i les edificacions rodones de l'estació d'esquí. El vertiginós buit atrau la mirada amb insistència i dóna una impressió de profunditat i altitud realment curiosa.

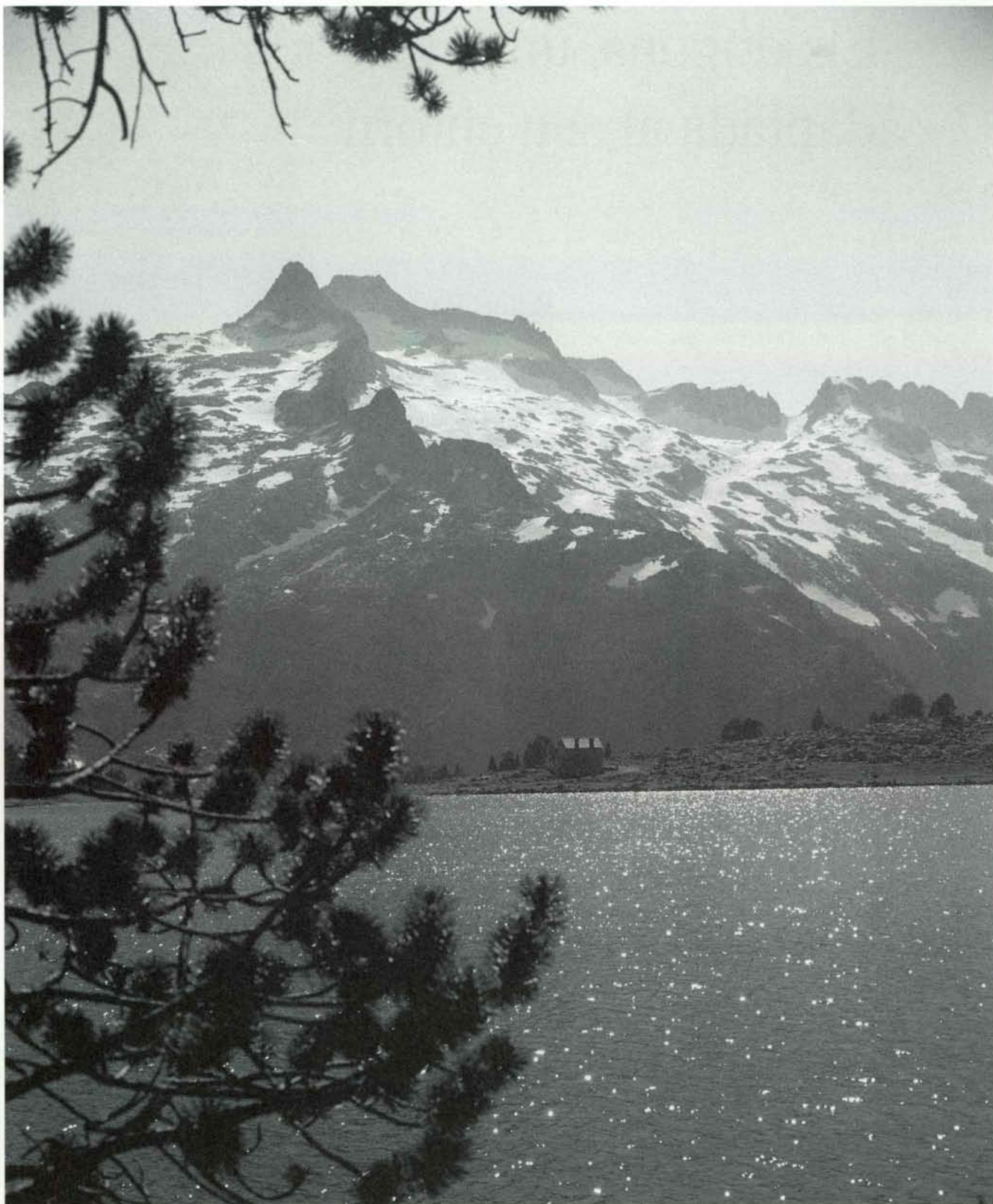
Molt propers, la Múnia i l'altiu i oblidat Soum des Salettes es retallen perfectament, i, en direcció sud-oest, es desprèn l'aresta «Llentilla», ascensió apreciada pels francesos i que, malgrat la seva llarga aproximació, ha de ser interessant. Des del pic Llong hauríem trigat dues hores escasses.

L'Estaragne s'aixeca a l'est i, seguint la carena, s'aconsegueix en menys d'una hora. A l'altura d'unes lloses polides s'ha de deixar la carena i perdre altura per a arribar a un collet flanquejat per la tartera. L'Estaragne és un cim discret i poc important que clou per l'est el circ avui recorregut.

D'aquí fins al lloc de sortida hi ha dues hores i es presenten dues opcions. Es pot retornar pel mateix lloc de l'anada, baixant per una valleta lateral entre l'Estaragne i el Campbieil fins a l'estany del matí i tornar a vorejar Cap de Llong, o bé baixar per la vall d'Estaragne que ve a sortir entre Cap de Llong i Oredon.

Ens decidim, per completar la travessia, per aquesta darrera opció i des del mateix pic ens llancem decidits al fons de la vall. La part superior és tarterosa i força dreta, dividida per dos graons de roca que s'han de desgrimpar, i la part baixa és molt més suau i tranquil·la. El descens per la tartera és rapidíssim i la desgrimpada per la roca, fàcil, si busquem el millor pas. Quan la vall finalment s'ajeu, neix un riuet ferruginós i per prats i algun matoll s'arriba a la carretera. Vint minuts de pujada ens retornaran al cotxe.

A l'hivern, l'Estaragne es fa amb

esquís per aquesta vall. És una ascensió compromesa i exposada que exigeix bones qualitats, experiència i unes condicions òptimes d'assentament de la neu, perquè els pendents superiors, molt redreçats, provoquen sovint allaus

importants. L'excursió d'avui possiblement ens haurà deixat cansats, però alhora ens n'haurà suggerides moltes altres per aquest magnífic massís. Només caldrà buscar l'oportunitat per a tornar-hi.

El pic de Neuvilha, fotografiat des de les ribes de l'estany d'Aumar.
Foto: J. M. Sala.

Els dogons, una ètnia adaptada al seu entorn

Rafael Battestini

Mali és un dels països més pobres del Sahel africà. Format artificialment entorn de l'ex-colònia francesa del Sudan, va assolir, el 1960, una independència donada precipitadament i ha acabat caient en una dictadura militar. Agrupa un autèntic mosaic d'ètnies diverses, com tuaregs, bambares, peuls, dogons...

Al llarg del segle XX ha sofert tres importants episodis de fam: el 1917, quan encara era una colònia, el 1972 i el 1984. Tots tres foren deguts a greus catàstrofes ecològiques, responsables de grans mortalitats, a les quals, curiosament, varen sobreviure els dogons. Aquest fet va despertar la nostra curiositat vers una ètnia que poguérem conèixer de prop arran d'un viatge a Mali.

Actualment, els dogons es localitzen al sud del riu Níger, a la regió de Bandiagara, on hi ha uns espadats impressionants, la *falaise*, deguda a una típica falla geològica amb enfonsament d'una de les dues vorades. Són uns 250.000, la majoria establerts a Mali, amb unes desenes de milers al proper Burkina Faso (abans Alt Volta). Sembla que hi arribaren després de creuar el Níger, amb l'ajuda dels bozos, uns pescadors amb els quals conserven unes excel·lents relacions; segons la tradició, varen emigrar d'uns territoris on gaudien de la protecció d'un rei molt poderós, segurament fugint dels caçadors d'esclaus arran de la desaparició d'algun reialme important.

Els dogons es trobaren amb els telems, un poble de caçadors i recol·lec-

tors instal·lats als espadats de Bandiagara. Ambdós pobles coexistiren pacíficament, però els conreus dels dogons anaren reduint els terrenys de caça i recol·lecció dels telems, que, finalment, foren assimilats pels dogons. Hi ha la tradició que tots els animals salvatges juntament amb els arbres, particularment els baobabs i els *fromagiers*, pertanyen als telems; les cases d'aquests serveixen de graners i de tombes als dogons.

De pell molt fosca, amb un nas ample i aplanat, els dogons són molt pacífics, encara que guardin una certa reserva envers els estrangers, als quals rares vegades permeten allotjar-se als seus pobles. Durant molt temps tingue-

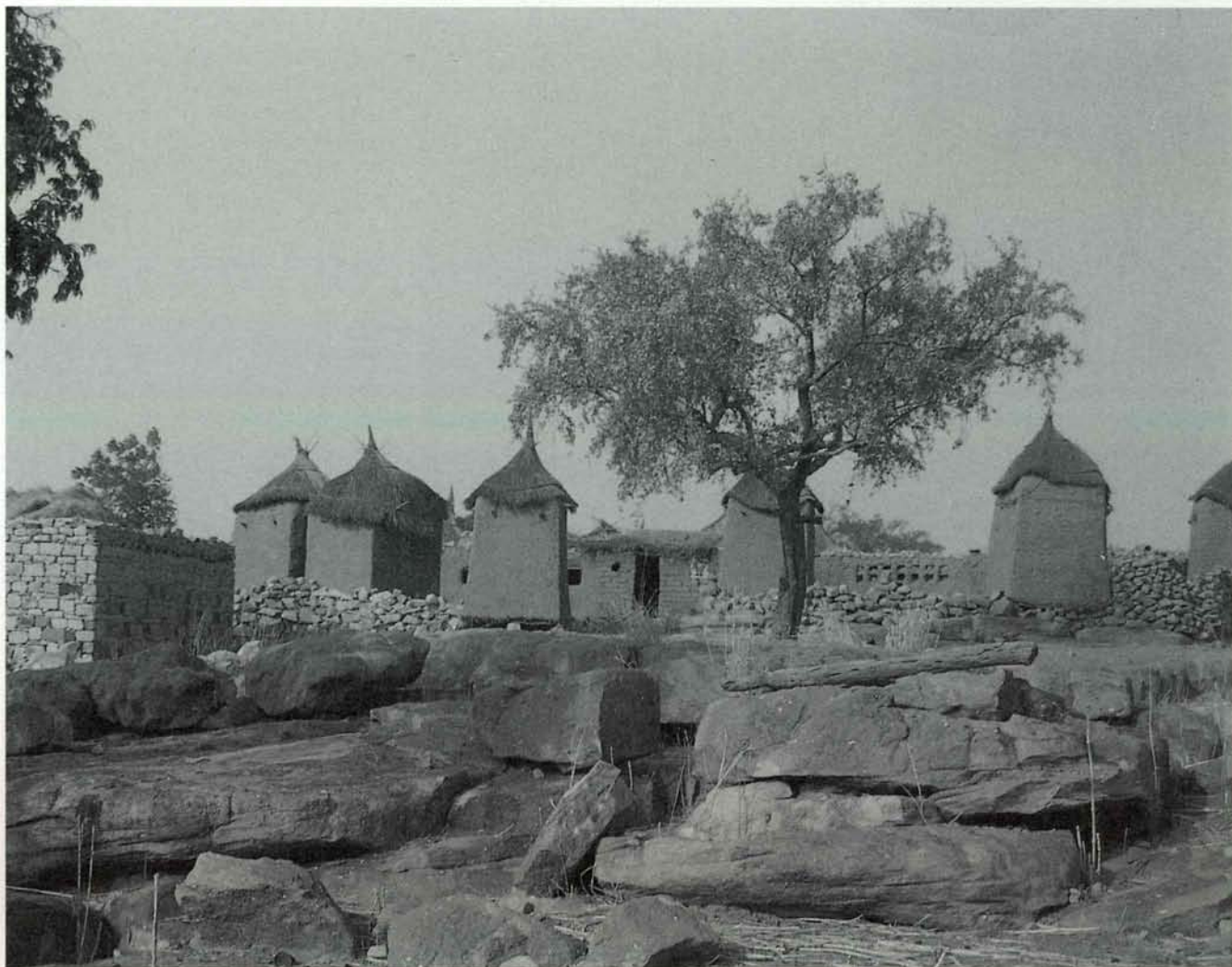
ren per enemics els peuls i els tuaregs, fet que va determinar el seu aïllament, protegits pels espadats. Són agricultors, cultiven bàsicament mill, melca i cebes; coneixen la irrigació i preparen unes curioses boles de ceba triturada i farina de mill, que assequen al sol i conserven molt temps.

Bons arquitectes, asseguren els seus edificis amb una estructura interior formada per troncs sòlids, que aguanten un sostre de fang i branques, mentre les parets exteriors no en suporten el pes i són formades amb peces de fang pastat amb palla de mill i assecat al sol. Es tracta d'edificis força esvelts, de planta quadrangular o circular, amb escasses obertures i coberts per una teulada de troncs recoberts per palla de melca, formant un graciós con sobre-elevat al mig. Tenen graners elevats sobre la superfície de terra, amb un curiós pany de fusta treballada i un enginyós sistema d'obertura, que varia d'un pany a l'altre, formant un autèntic candau amb combinació.

La seva religió és animista; cada és-

Antigues tombes dels telems a l'espadat de Bandiagara. Foto: Rafael Battestini i Anna M. Farràs.

ser i cada objecte té una ànima, un esperit dependent d'un Déu únic, superior i creador de l'univers, Amma, que va combinar els quatre elements: terra, aigua, aire i foc, per formar les estrelles, el Sol, la Lluna, Júpiter, Sírius i la Terra, amb plantes, animals i homes.

Molt tolerants en matèria sexual, admeten les relacions pre-matrimonials i extramatrimonials. El matrimoni es pot fer per compromís entre els caps d'ambdues famílies, compra de la núvia o mutu enteniment dels futurs contraents; es pot desfer, per iniciativa de qualsevol cònjuge i sense cap trauma important. Una dona casada ha de passar amb el seu marit la primera nit després de sortir de la «casa de les regles»; com que la poligàmia és freqüent, si passa la nit amb un altre home, aquest serà considerat com a pare del proper fill.

Els dogons obeeixen un cap, el Hogon, alhora dirigent polític, sacerdot

animista, jutge, notari i guaridor. Un Hogon pot haver estat escollit pel seu prestigi i els seus coneixements o bé per motius d'edat i d'herència. Ha d'anar calçat, ja que la seva energia cremaria el terra que trepitja. No pot fer esforços ni sortir dels límits del seu poblat. Per governar s'assessora amb el consell dels ancians, que es reuneix en un cobert especial anomenat *togu-na*.

La seva tecnologia és propera a la del nostre període Neolític; desconeixen l'escriptura, i es limiten a representacions de la serp, el xacal, el brau, el cocodril, humanoides i una espècie d'escaquer, amb quadrats blancs i negres, representant camps sembrats i altres de ja germinats en un simbolisme de la mort i la resurrecció. També desconeixen l'obtenció dels metalls, encara que treballen els que han adquirit, per compra o bescanvi, en forges rudimentàries als afores del poblat. Donen un gran relleu a la ceràmica, amb un

Típiques cases dels dogons, d'adob i amb teulada cònica.

Foto: Rafael Battestini i Anna M. Farràs.

domini complet dels quatre elements; tanmateix, desconeixen el torn i pasten un llarg cordó de fang, amb el qual van modelant els seus recipients.

L'art té una finalitat sagrada, ja que es dirigeix a les divinitats, particularment la dansa, en la qual els ballarins es cobreixen la cara amb màscares representant els ancestres o altres éssers divinitzats, mentre els músics els acompanyen amb multitud d'instruments. Entre els instruments musicals ressalten una espècie de marimba, el *balaphon*, un contrabaix, una guitarra, tam-tams i timbals fets a partir de car-

Una togu-na, lloc de reunió del consell dels ancians.

Foto: Rafael Battestini i Anna M. Farràs.

basses, campanes i cascavells de coure, i flautes de fusta o de banya.

La vida d'un dogon és un llarg camí que s'inicia amb el naixement i passa a dependre de la mare els trenta mesos que dura la lactància; quan poden caminar, passen a dependre del pare, encara que la mare s'encarregarà d'educar les noies. Fins als onze anys juguen a una sèrie de jocs similars als nostres i ajuden els grans. Amb la pubertat vénen els rituals de circumcisió, dels nois, i d'incisió del clitoris, de les noies. A partir d'aquesta cerimònia han de treballar com a adults, es prometen i viuen en comunitats de nois o de noies. El prometatge es fa entre joves de diferents pobles, aprofitant festes, com el Sigi, o combats entre lluitadors de dos pobles diferents. Generalment, els fills continuen la mateixa feina dels pares, però els més llestos poden ésser «iniciats» en coneixements esotèrics, per un avi o un altre iniciat.

El país dogon no forma, ni va formar mai, un estat unitari, és una confe-

deració de petites comunitats, el poblat, regides per un Hogon assessorat pel consell dels ancians, tots ells iniciats en coneixements superiors. Les oportunitats de trobada entre pobles són innombrables: dies de mercat, celebració de combats, amb la típica lluita dogon, un cos a cos ben reglamentat, i les festes religioses, als solsticis, particularment el d'estiu, i amb el Sigi, que cada poblat celebra en un any diferent, però sempre amb una periodicitat de seixanta anys, una generació humana o una òrbita de l'acompanyant de Sírius.

La societat dogon és elitista i presenta moltes subdivisions, segons es tracti de famílies, unides entorn d'un patriarca, que dirigeix la *guinna* o grup familiar, o bé d'altres grups, gremials o d'edat i prestigi: hi ha agricultors, pastors, teixidors, sabaters, arquitectes, ceramistes i ferrers, al costat d'homes i dones, vells i joves, circumcidats o infants, i, finalment, ressalten els qui han viscut un Sigi o els iniciats.

Els iniciats són els qui han assolit coneixements superiors, transcendents i esotèrics, que es transmeten de mestre a deixeble. Sols un iniciat pot assolir càrrecs directius, o exercir determinats oficis, com ceramista, ferrer o arquitecte. Els oficis religiosos també són dirigits per iniciats: el patriarca de

la família dirigeix l'*Amma-Serou*, amb sacrificis al creador i simbolitzat per l'aire; un delegat del Hogon, el *Binou-Serou*, adreçat als tòtems del poblat i simbolitzat per l'element aigua; el mateix Hogon, el *Lebé-Serou*, destinat a fertilitzar la terra, el seu element simbòlic que, també, presideix la mort i la resurrecció; finalment, els iniciats en la «societat de les màscares» officien el *Dyongou-Serou*, que presideix els funerals i té una màxima esplendor en les cerimònies del Sigi, que cada seixanta anys commemora la resurrecció de l'ancestre Dyongou; el seu element és el foc.

L'univers dels dogons és molt complex i fou creat per Amma, el propietari de totes les coses, que va emprar els quatre elements: foc, aire, aigua i terra, per a formar el Sol, la Lluna, Júpiter, Sírius i les altres estrelles, així com el nostre planeta i altres de similars. La Terra seria un enorme disc aplanat girant entorn d'un eix metàl·lic molt gruixut que, en amagar o no el Sol, determina la successió de dies i nits. Júpiter i Sírius tindrien «acompanyants», coneixement sorprenent, ja que l'han adquirit sense cap instrument òptic (!), però el més curiós és que des de fa 400 anys asseguren que l'acompanyant de Sírius dona una volta cada seixanta anys entorn de l'astre: de fet es tracta d'una enana blanca que no va ésser descoberta fins el 1850 i que tarda cinquanta anys a recórrer la seva òrbita.

Per crear els éssers vivents, Amma es va acoblar amb la Terra; aquesta era bisxuada, ja que posseïa una vagina-formiguer i un penis-termitera, Amma va seccionar el penis-clitoris abans de consumir l'acoblament. Varen néixer els Nommo, mig serpents mig persones, i també bisxuats com la Terra-Mare. De la parella inicial dels Nommo deriven els éssers vivents, tots aparellats, menys Ogo, la guineu blanca, el maligne xacal. Aquest va usurpar el Verb, la paraula d'Amma, font de poder i saviesa, també es va acoblar amb la Mare-Terra i cometé un incest que va atraure el mal, la mort i les regles femenines. La paraula d'Amma fou transmesa per revelació a la serp, Lebe, i als vuit ancestres; a més a més, Amma va donar una «segona paraula», el Sigi-So, limitat a Lebe i als iniciats,

que no ha estat usurpat per Ogo el maligne. El riu Níger és la representació d'un Nommo, i els bozos, aliats dels dogons, en serien els primers fills.

Les lleis de l'univers són regides per uns números clau que també afecten els éssers humans; són l'1: un déu, Amma; el 2: la parella inicial i la dualitat masculí/femení; el 3: el símbol del sexe femení; el 4: el símbol del sexe masculí, els quatre elements i els quatre punts cardinals; el 5: els cinc dits i els cinc dies de la seva «setmana»; el 6: els bessons femenins; el 7: el nombre perfecte, resultant de la unió d'ambdós sexes 3 + 4; el 8: els bessons masculins, els vuit ancestres portant la revelació de la paraula d'Amma; el 10: dues mans, la base del seu sistema numèric; el 22: el nombre de les nostres articulacions i de les espècies vivents; el 60: seixanta anys és el període de revolució de l'acompanyant de Sírius, interval entre dues festes del Sigi,

duració ideal d'una vida humana i d'una generació; el 80: descendència dels ancestres, nombre total de les *guinna* més importants; el 260: dos-cents seixanta dies, durada d'una gestació humana i temps que va tardar Amma per a crear l'Univers.

Els éssers humans formem part de l'univers i som un equilibri dels quatre elements: el cor allotja el foc, els pulmons l'aire, els ronyons l'aigua i el ventre la terra, mentre l'esperit amb la paraula s'allotgen al cervell, el fetge determina els estats d'ànim i el pàncrees genera els somnis.

La malaltia és deguda al desequilibri dels nostres elements per faltes comeses, possessió per esperits malignes o acció de factors naturals. La guarició es pot obtenir reequilibrant el cos amb la seva ànima, per penitències, dejunis o dieta i, segons el cas, recorrent a una farmacopea reequilibradora o a conjurs que contrarestin els encanteris respon-

Conreus dels dogons, típicament quadriculats.
Foto: Rafael Battestini i Anna M. Farràs.

sables. El diagnòstic es pot fer per exploració directa del malalt, per a observar-ne el desequilibri, o bé escoltant la seva paraula, o bé per endevinació, interpretant els rastres d'una serp o d'un xacal. No hi ha cap tractat escrit, ja que els coneixements es transmeten, de mestre a deixeble, per tradició oral; tanmateix, el 1988 es va iniciar una recopilació del conjunt de nocions en anàtomo-fisiologia, patogènesi, diagnòstic i farmacopea, al Centre de Médecine Traditionnelle des Dogon, a Bandiagara.

La mort és el resultat de la disgrega-

Altar fâl-lic a l'entrada d'un poblat.

Foto: Rafael Battestini i

Anna M. Farràs.

ció dels elements: l'ànima es desprèn del cos i pot vagar durant uns sis mesos, abans de trobar un altre cos on reencarnar-se o d'assolir la pau eterna. Per aquest motiu uns funerals han de durar uns sis mesos. El difunt és afaitat, rentat i empastifat amb mantega de *karité*, se l'enrotlla en un sudari amb quadrats blancs i negres, símbol de la resurrecció, va descalç, però se'l proveeix d'un parell de sabates i una carabasseta amb aigua i mel per al viatge. Hi ha ploraires. L'enterrament es fa relativament aviat, al cap de tres dies, sempre als espadats. Dins els ritus del

Dyongou-Serou, hi ha cerimònies aparentment festives, com la Dama, destinada a desorientar l'ànima per a evitar que retorni al cadàver.

Els dogons presenten, en general, un nivell de salut molt superior al de la resta de Mali i han resistit força bé les successives catàstrofes ecològiques. Tanmateix, la seva mortalitat infantil és elevada i abunden les hèrnies umbilicals, per lligadura defectuosa del cordó. Hi ha força casos de goll, per la manca de iode secundària a la llunyania del mar; també abunden les conjuntivitis i les *plaies*, ferides infectades passant a impetigen.

És probable que la resistència de l'ètnia dogon enfront de les tres catàstrofes successives sigui deguda al seu respecte per l'entorn: no arrenquen els arbres, propietat dels telems, tenen uns sistemes d'irrigació rudimentaris, però suficients, no permeten que les cabres pasturin en els seus conreus, limitant la

seva funció a la de menjar deixalles dins els poblats, adoben els seus conreus, barrejant fems de zebú amb cendra de palla de mill i melca, i, finalment, conserven bé el seu gra en els espadats i en graners ben protegits. Els zebús aporten llet i carn, el peix que bescanvien amb els seus amics, els bozos, complementa una aportació proteica, que és superior a la de la resta de Mali.

També hi pot haver influït el relatiu aïllament als espadats, dificultant la propagació d'epidèmies i, finalment, l'hàbit de no casar-se amb gent del mateix poblat pot ésser un mitjà suficient per a evitar les malalties genètiques.

Creiem que el secret dels dogons, la causa de la seva resistència a les successives catàstrofes ecològiques, rau en una adaptació a l'entorn, gràcies a uns estils de vida regits per una civilització aparentment arcaica, però amb un rerafons riquíssim.

DOSSIER

*La vall de Ruda des del port de la Bonaigua.
Una de les millors valls glacials del Pirineu, que l'ICONA pensava declarar parc nacional.
Ara es vol treure de la zona perifèrica per a fer-hi una estació d'esquí. Foto: O. Alamany.*

L'AFER DEL PARC NACIONAL D'AIGÜESTORTES I ESTANY DE SANT MAURICI

El món excursionista i la reducció de la zona perifèrica del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici

El motiu de la convocatòria d'aquesta roda de premsa és la necessitat d'expressar la preocupació que el món excursionista de Catalunya té pel projecte de llei presentat al Parlament de Catalunya per a la reducció de la zona perifèrica del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici, en més de 5.000 ha.

En relació amb aquest fet, volem manifestar que creiem que es tracta d'un greu error, ja que pressuposa una minva de les mesures de protecció d'aquest excepcional paratge pirinenc i que, a més, pot ser un precedent molt negatiu per a la futura conservació dels espais naturals a Catalunya.

Si l'únic parc nacional que tenim a Catalunya, exponent de la màxima protecció possible, veu disminuïda la seva àrea perifèrica per a fer-hi possibles accions urbanitzadores o aprofitaments no gaire adients amb la conservació dels valors naturals del parc —i pensem que aquesta zona perifèrica de protecció s'ha establert precisament per a evitar-ho—, no podem deixar de preguntar-nos quines garanties tindran la resta d'espais protegits, davant de nous projectes com aquest.

VALORACIÓ GENERAL DEL PROJECTE DE REDUCCIÓ

La valoració que es fa a continuació és fruit de l'estudi amb detall de l'informe del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, i de l'obtenció de la informació necessària per a fer-nos càrrec de quines poden ser les raons o justificacions que hagin portat a demanar aquesta modificació dels límits de l'àrea perifèrica de protecció.

En primer lloc, considerem que l'informe és massa limitat, tant pel seu contingut, com per la seva qualitat tècnica. L'afirmació que es fa, dient que s'exclouen més de 5.000 ha de la zona perifèrica de protecció a fi d'aconseguir amb més garanties la protecció dels

recursos naturals que van justificar la creació del parc, és contradictòria, ja que no és lògic desprotegir amb l'excusa de protegir.

No considerem tampoc natural la qualificació de la pràctica de l'esquí alpiní com a «tradicional», amb les instal·lacions que una estació d'esquí comporta; creiem que aquestes activitats no s'han de permetre dins de l'àrea de protecció sense raons justificades i sense l'aprovació del Patronat del Parc.

Vist tot això, considerem que, per a millorar i augmentar el potencial dels serveis turístics ja existents, afavorint així el desitjat desenvolupament d'aquestes comarques de muntanya, en alguns sectors pot justificar-se la modificació d'aquesta zona perifèrica de protecció, i que podrien ser els que anomenem a continuació:

- a) Zona pròxima a Son del Pi i Espot, que podrien limitar l'expansió natural d'aquests pobles.
- b) Àrea de l'estació hidroelèctrica d'Estany Gento-Sallente, zona degradada per les instal·lacions existents.
- c) Àrea de la central elèctrica de Caldes i zona baixa de la ribera de Sant Nicolau, de poc valor natural, i parcialment ocupada per xalets, així com els terrenys contigus amb l'estació de Boí-Taüll, afectats pels plans precedents d'urbanisme.

En la resta dels sectors proposats per a ser exclosos, especialment la franja nord que dona a la Vall d'Aran, i també en les àrees propietat de l'Estat, considerem que les raons adduïdes no són prou convincents i no justifiquen de cap manera la seva exclusió, per la qual cosa demanem amb tota l'energia que siguin conservats els límits de la zona perifèrica, i es consideri la possibilitat que aquesta zona sigui ampliada en el seu sector W (estany de Mar i de Rius).

La Federació Catalana d'Entitats Excursionistes, el Centre Excursionista de Catalunya (Club Alpí Català) i Mountain Wilder-

ness de Catalunya, interpretant el parer dels excursionistes catalans, fan pública aquesta presa de posició i donen suport a la proposta de DEPANA presentada a tots els grups parlamentaris.

En aquesta proposta es defensen els límits de la zona de protecció i es proposa l'ampliació del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici fins als límits indicats pel projecte d'ICONA del 1978, en el qual es van invertir molts diners en compres de finques, perquè s'entengué que aquesta ampliació, juntament amb una adequada gestió del parc, beneficiaria d'una forma generalitzada tota la societat catalana i, d'una manera especial, els habitants de les poblacions veïnes.

Finalment, també creiem que és just demanar que un representant del col·lectiu excursionista formi part del Patronat del Parc. L'existència de diversos refugis gestionats per les entitats excursionistes i la continuada presència d'excursionistes, que foren els pioners en la divulgació de les meravelles d'aquests paratges, justifiquen a bastament aquesta presència desitjada en el si del Patronat.

Barcelona, 21 de juny de 1990.

Josep Maria Sala i Albareda

President del Centre Excursionista de Catalunya

Joan Garrigós i Toro

President de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya

Jordi Pons i Sanginés

President de Mountain Wilderness de Catalunya

Conrad Blanch i Fors

Cap de la primera ascensió catalana a l'Everest

MOUNTAIN
WILDERNESS
DE CATALUNYA

Informes de la Generalitat de Catalunya sobre la modificació dels límits del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici

Els informes següents, que transcrivim literalment, amb faltes i tot, són els que ha elaborat la Generalitat de Catalunya per fer aprovar el projecte de llei de modificació –reducció– de la zona de protecció del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici.

El primer informe del Servei Jurídic, és on es defineix el motiu de la reducció del parc «a fi d'aconseguir amb més garanties la protecció dels recursos naturals que varen justificar la creació del Parc».

El segon informe, de la Subdirecció General de Conservació de la Natura, fa una descripció de les zones de cada municipi que es volen excloure –desprotegir– de la zona perifèrica, i valora les repercussions que tindrà en el parc. Remarqueu que, a les conclusions, el nombre d'hectàrees a desprotegir és en blanc.

Tots dos informes són tan poca cosa, que més aviat sembla que siguin fets per uns afeccionats, més que no pas per un organisme oficial que es dedica a aquests afers.

INFORME DEL SERVEI JURÍDIC DE LA SECRETARIA GENERAL DEL DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA I PESCA

Generalitat de Catalunya
Departament d'Agricultura,
Ramaderia i Pesca
Secretaria General
Servei Jurídic

Ref. I-54/90

INFORME

El present informe, relatiu a l'avantprojecte de llei de modificació parcial dels límits de la zona perifèrica de protecció del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, s'emet d'acord amb el previst als articles 65 i 66 de la Llei 13/89, de 14 de desembre, d'organització, procediment i règim jurídic de l'Administració de la Generalitat de Catalunya.

I. L'esmentat projecte s'ha elaborat per part del Departament d'Agricultura, sobre la base de les competències assumides per l'Estatut d'Autonomia de Catalunya en matèria d'espais naturals protegits (art. 9.10) i de protecció del medi ambient (art. 10.6) i d'acord amb el Reial Decret 1950/1980, de 31 de juliol, sobre traspàs de serveis de

l'Estat o la Generalitat de Catalunya en matèria de conservació de la natura.

Aquestes competències han permès l'aprovació de la Llei 12/85, de 13 de juny, d'Espais Naturals, d'acord amb la qual la Llei 7/1988, de 30 de març, de reclassificació del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, estableix un règim jurídic especial per a aquest espai, creat per Decret de 21 d'octubre de 1955 sobre la base de la llei de Parcs Nacionals de 1916.

Tal com es palesa a l'exposició de motius, l'elaboració d'aquest avantprojecte respon a la conveniència de modificar parcialment els límits geogràfics de la zona perifèrica de protecció ja delimitada, a fi d'aconseguir amb més garanties la protecció dels recursos naturals que varen justificar la creació del Parc.

Alhora, es modifica la composició del Patronat del Parc Nacional creat per la Llei 7/1988, per tal d'integrar en el mateix als representants dels Consells Comarcals i dels Ajuntaments l'àmbit territorial dels quals quedin inclosos a la zona perifèrica de protecció que es delimita de nou.

II. Analitzat el seu contingut i vistos els informes que obren a l'expedient, aquest Servei Jurídic emet informe favorable d'acord amb el previst a l'article 66 de la Llei 13/89.

Barcelona, 2 de maig de 1990.

signat:
Ma. Dolors Vergés
CAP DEL SERVEI JURÍDIC

VALORACIÓ PER MUNICIPIS DE L'INFORME DE LA SUBDIRECCIÓ GENERAL DE CONSERVACIÓ DE LA NATURA

Terme municipal d'Espot.

S'han exclòs de la Zona perifèrica de protecció les propietats particulars: prats situats a la riba del riu Escrita i sobre el nucli d'Espot.

S'han exclòs de la Zona perifèrica

les àrees on es troben ubicades, les instal·lacions i equipaments de l'estació d'esquí Super Espot.

Terme municipal de Sort.

S'ha exclòs l'àrea d'expansió de l'estació de Llesui.

Influència sobre el Parc Nacional.

No té cap influència sobre el Parc Nacional, ja que són vessants contràries i separades del Parc per tota la sèrie de pics i carenes que des dels Colls de Pinató, Carboner i Muntanyó fins al Mainera, separen clarament les vessants Nord cap al Parc i Sud cap al Noguera Pallaresa.

Terme municipal de Torre de Cabdella.

S'ha exclòs la zona que volta l'estany Gento per la part Sud. El llac resta dins de la zona perifèrica.

És una àrea ja fortament impactada amb les instal·lacions de la central de Cabdella i de la central i presa de Saliente, amb carreteres i accions que han modificat el paisatge.

No s'ha exclòs la zona de Rus demanada pel Consell Comarcal per tractar-se d'una àrea amb fortes pendents lligada als estanys de la capçalera del Flamicell.

Influència sobre el Parc Nacional.

Cap influència, ja que tota la zona d'estanys resta dins de la zona perifèrica.

L'àrea exclosa és vessant del riu Flamisell i no té cap relació amb el Parc nacional.

Terme municipal de Barruera.

No s'ha exclòs la zona de la riera de Sant Nicolau, demanada pel municipi i pel Consell Comarcal i formada per prats de propietat particular, ja que ens trobem en una parcel·la de terreny molt

propera al Parc, en la entrada a l'àrea d'Aigüestortes i es tracta d'uns prats a la riba de la riera des d'on la prespectiva de la zona Oest del Parc restaria trencada i malmesa en el cas de realitzar-se edificacions de volumen o característiques arquitectòniques disparatades.

Es recomana l'adquisició pels procediments adients d'aquestes finques privades, alguna inclús situada a l'interior del Parc nacional, com és el cas de les bordes de Ramon on es troba l'ermita de Sant Nicolau, sobre l'estany Llebre.

S'ha fet exclusió única de la zona baixa de la ribera fins al pont de fusta, on pràcticament comencen les visuals panoràmiques cap al Parc.

S'ha exclòs la zona de la riera de Caldes que comprèn la Residència d'ENHER, la planta d'embotellatje de l'aigua de Caldes i els hotels del balneari de Caldes, als quals no hi havia cap raó per ésser inclosos a zona perifèrica de protecció.

S'ha exclòs una zona vessant al torrent de Ginebrell en l'àrea de Boí Taüll, on s'ubiquen les àrees de Ginebrell Baix i Ginebrell Mig amb plans parcials d'ordenació aprovats.

Influència sobre el Parc nacional.

No afecta el Parc, ja que són les zones baixes de la riera de Caldes, orientada paral·lelament a la línia límit del Parc i sense cap influència sobre aquest, mentre que l'àrea del Ginebrell resta també allunyada del Parc Nacional i orientada en sentit contrari del Parc.

Terme municipal de Naut Arán.

S'han exclòs les zones de Montcau i de Pigader, sol·licitades pel Consell Comarcal per no tenir influència sobre el Parc nacional. Resta inclosa a la Zona perifèrica tota l'àrea dels estanys de Colomers, Ribereta, Obago.

Terme municipal d'Alt Àneu.

S'han exclòs dues àrees, una conti-

nuació de la segregada en Naut Arán, la zona de La Peüllà, sobre la carretera del Port de la Bonaigua i la zona de propietats: prats privats de Son del Pi.

No s'ha exclòs una àmplia franja demanada pel Consell Comarcal sobre el riu de la Bonaigua i que afectava els boscos de Sorpe i de la Mata de València.

Influència sobre el Parc nacional.

No signifiquen cap influència sobre el Parc, al tractar-se d'àrees les dues primeres fora de l'àmbit dels estanys i separades de la zona perifèrica definitiva per tossals importants com són Pigader, Serós i Tres Pics i la zona de prats de Son del Pi, clarament allunyada del parc i en les vessants contràries.

CONCLUSIONS

Aquest projecte de nova delimitació de la zona perifèrica de protecció suposa unes exclusions de terrenys respecte a l'aprovada per la Llei 7/1988 de 30 de març, els quals sumen una superfície de Has.

En general són terrenys de propietat privada i la seva exclusió no afecta a la protecció del Parc Nacional, tal com s'ha indicat en la justificació.

Es recomana l'adquisició de les finques privades vora la riera de Sant Nicolau, al terme municipal de Barruera, incloses a l'àrea perifèrica de protecció.

També és important clarificar l'activitat d'esquí com una activitat tradicional i per tant permesa a la Zona perifèrica de protecció, amb els equipaments mínims: remunts, creu roja, casetes auxiliars, petites àrees de cafeteria-bar i similars, necessàries pel maneig d'una estació d'esquí.

Barcelona, Març de 1990

Signat:

Joan del Peso i Díaz
SUBDIRECTOR GENERAL
DE CONSERVACIÓ
DE LA NATURA

Informe sobre el projecte de llei de reducció dels límits de la zona perifèrica de protecció del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici, presentat al Parlament de Catalunya el 24 de maig de 1990

Elaborat per biòlegs, tècnics en biologia i naturalistes de
DEPANA - Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural

1. INTRODUCCIÓ

El parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici fou reclassificat pel Parlament de Catalunya per la Llei 7/1988. Segons aquesta llei, s'hi poden diferenciar tres graus de protecció:

— En primer lloc, el **parc nacional** pròpiament dit, figura de màxima protecció, que engloba una extensió de 10.230 ha, on no es permet cap activitat d'explotació dels recursos naturals.

— En segon lloc, una **zona perifèrica de protecció**, creada «a fi de garantir una completa protecció dels recursos naturals que han justificat la creació del Parc i evitar els possibles impactes ecològics i paisatgístics procedents de l'exterior». Aquesta zona perifèrica gaudirà, segons la Llei, del «règim de sòl no urbanitzable d'especial protecció». Aquesta zona, d'unes 20.000 ha, és la que ara es pretén reduir en prop de 6.400 ha (un 32% de la seva extensió).

— En tercer lloc, una **zona d'influència**, que engloba els termes municipals dels municipis afectats, on «s'han de fomentar les activitats tradicionals sempre que assegurin un ús adequat dels recursos naturals».

2. VALORACIÓ GENERAL DEL PROJECTE DE REDUCCIÓ

L'exposició de motius i justificació del projecte de Llei al·legant que s'exclouen prop de 6.400 ha de la zona perifèrica de protecció del parc nacional,

per «tal d'aconseguir amb més garanties la protecció dels recursos naturals que varen justificar la creació del Parc» (vegeu l'informe del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca) és rotundament falsa i voreja el cinisme.

Tothom sap —la Llei així ho especifica i se n'ha parlat extensament en els mitjans de comunicació—, que l'única activitat que impedeix la zona perifèrica és la urbanització dels terrenys afectats. Per tant, l'únic i veritable motiu per a desclassificar-los és la intenció de construir-hi urbanitzacions i xalets de segona residència. La mateixa Direcció General de Medi Natural ha declarat repetidament que la reducció es fa per les pressions dels propietaris perquè es permeti la construcció de no-

ves pistes d'esquí, l'ampliació de les ja existents i, sobretot, la urbanització dels terrenys desclassificats.

La construcció de blocs d'apartaments, xalets i hotels en terrenys tan propers a la zona de parc nacional —que el Parlament ja va considerar per unanimitat, ara fa dos anys, que eren de vital importància per a la conservació dels seus valors naturals— tindria unes conseqüències nefastes: augment desmesurat de presència humana; obertura de carreteres asfaltades per a accedir-hi; transformacions dels torrents o estanys alpins per a aconseguir aigua per al consum o per als canons de neu artificial (imprescindibles per a aquestes estacions, ja que s'ha demostrat que no neva prou per a mantenir-les obertes); problemes de tractament d'aigües i residus; construcció de minicentrals elèctriques, etc.

D'altra banda, hi ha certes àrees que es volen desclassificar on és literalment impossible construir-hi res. En aquests casos, creiem que la petició de reducció es deu a una reacció visceral dels ajuntaments, causada per la manca d'informació del Departament d'Agricultura entre la gent del país.

La justificació que tot això benefi-

Estany de Cabanes. La petita vall de Cabanes acull uns dels darrers estanys alpins d'aquesta comarca on encara no s'ha construït cap presa. Plana sobre ells, però, l'amenaça d'un projecte de minicentral elèctrica. Foto: O. Alamy.

ciarà la gent dels pobles és demagògica, i per això ni la Direcció General de Medi Natural no s'atreveix a donar aquesta justificació en el projecte de llei entregat al Parlament. És sabut que els promotors han animat gent dels pobles perquè comprin accions de les estacions d'esquí (sempre deficitàries), però no de les immobiliàries, que és on rau el negoci d'un projecte d'estació hivernal, i que queda reservat a quatre inversionistes de fora associats amb algun adinerat propietari local. Les influències dels alcaldes en aquest sentit han fet que proclamessin com un bé per a la comarca el que en realitat ho és per a uns pocs. Per exemple, l'alcalde d'Esterri i president del Consell Comarcal, Joan Civat, conjuntament amb una empresa de Madrid, és el promotor d'una nova gran estació d'esquí —amb la seva consegüent urbanització—, al port de la Bonaigua, i l'alcalde d'Espot regenta el restaurant i un dels bars de

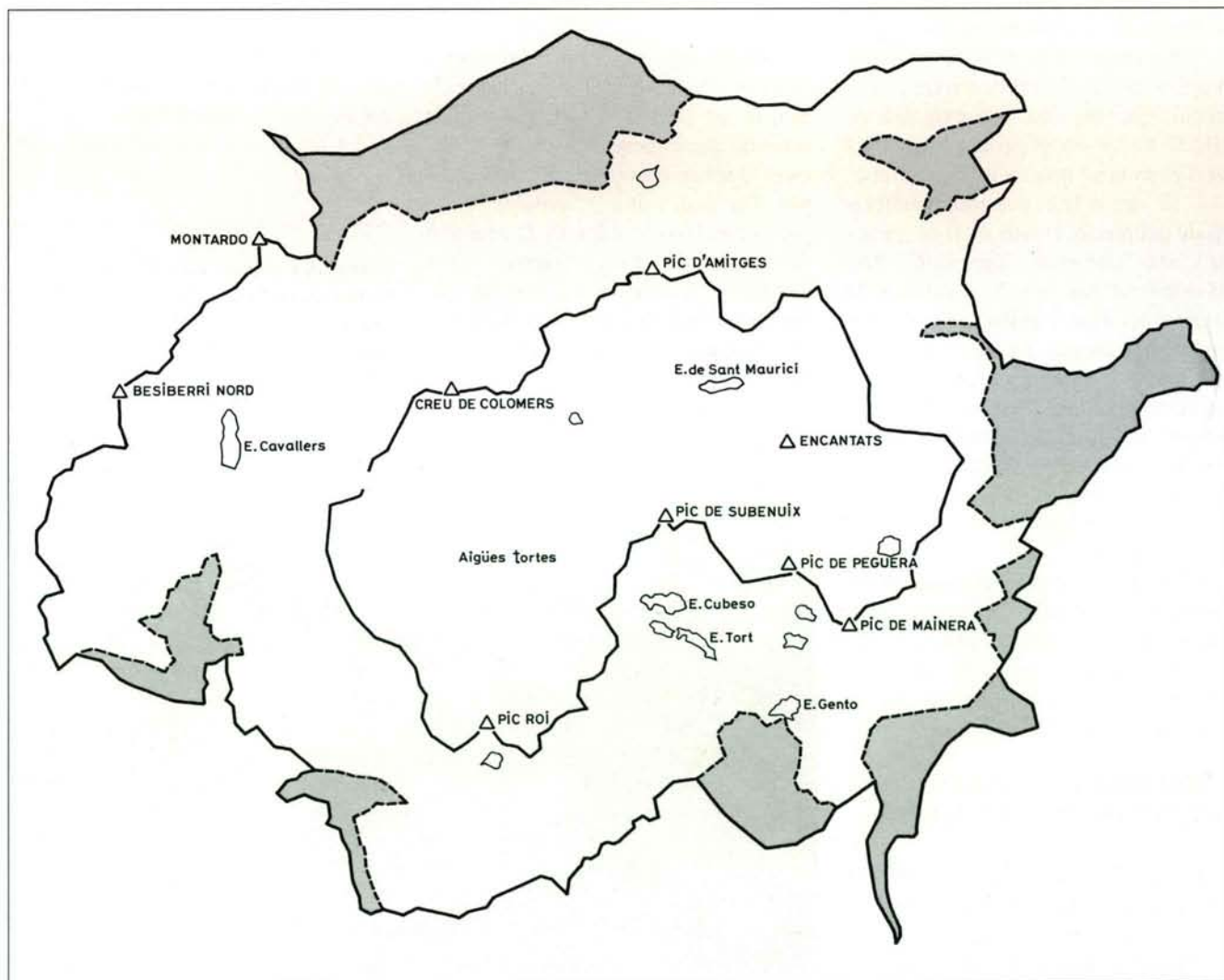
l'estació de Super Espot. Tots ells reconeixen que el parc nacional porta molt de turisme i molta riquesa per als comerços, taxistes de 4x4, restaurants i hotels del poble, però no volen fer cap sacrifici per la seva conservació, ja que ells n'extreuen més amb les estacions d'esquí. En unes declaracions fetes dos anys abans de la llei de Reclassificació, l'alcalde de Barruera deia: «Los municipios afectados por la zona protegida son los principales interesados en su funcionamiento, así como en su mejora, ya que sus economías se beneficiarían de forma directa» (*La Vanguardia*, 16-VIII-1986).

I és que l'afluència anual d'uns 400.000 visitants del parc (segons dades facilitades pel director general de Medi Natural) i els beneficis directes i indirectes que això comporta, a més de les subvencions (estimat tot plegat l'any 1986, pel mateix director del parc, en més de 460 milions de pesse-

tes), suposen un veritable al·licient per a tots els habitants propers, i és en aquesta línia que convindria destinar tots els esforços de relançament de les comarques.

Respecte a l'informe presentat pel subdirector general de Conservació de la Natura, Sr. Joan del Peso, sorprèn l'escassa qualitat tècnica i la nul·la informació dels valors naturals dels sectors que es proposa reduir. Tampoc no s'ofereix el càlcul total ni parcial de les superfícies (consta un espai en blanc). D'altra banda, els únics motius per a considerar si una zona té influència o

Mapa esquemàtic del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici. Les zones de color gris són les que volen excloure de la zona perifèrica i deixar sense cap protecció. En total unes 6.400 ha (32% de la zona perifèrica.)

no sobre el parc sembla que siguin veure si forma part o no dels vessants que van a parar al parc nacional, com si es tractés únicament d'una qüestió d'aigües.

Finalment, creiem que la concepció de l'esquí alpí amb tots els equipaments auxiliars necessaris per al seu maneig, com una activitat tradicional i permesa dins la zona d'influència, respon a un error o bé a un perfecte desconeixement de l'impacte ambiental d'una instal·lació d'aquesta mena. En aquest darrer cas, seria francament inacceptable, i més provenint del màxim responsable de conservació de la natura del país.

3. VALORACIÓ PER SECTORS

A la vista de l'escassa documentació oferta pel Departament d'Agricultura als Parlamentaris, tot seguit presentem una relació, realitzada per biòlegs i tècnics naturalistes coneixedors de la zona, de cada una de les àrees que es pretén excloure del parc. Com a referència es pot utilitzar el mapa adjunt, elaborat amb els límits descrits en el projecte de llei.

3.1. Terme municipal d'Espot

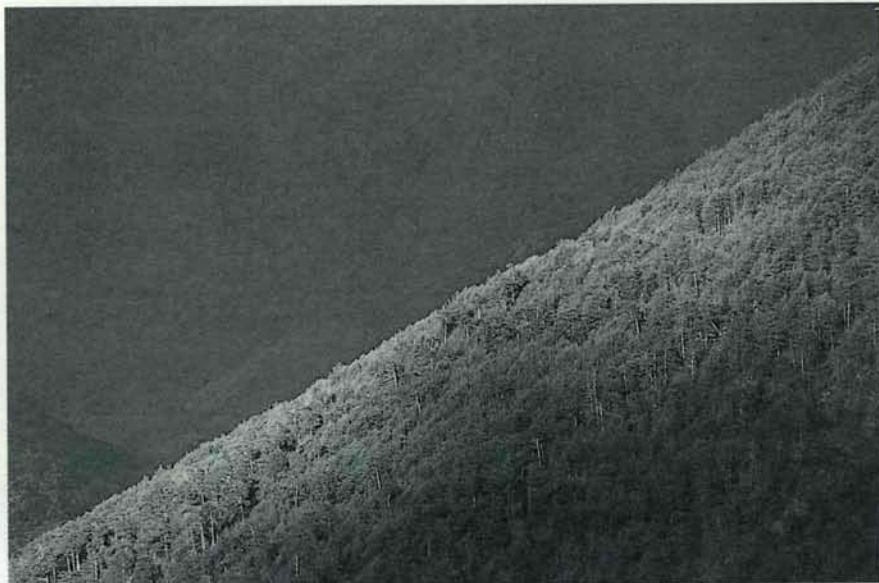
S'exclouen de la zona perifèrica de protecció 1.423 ha.

A) *Prats situats a la riba esquerra del riu Escrita.*

Aquesta zona de prats de dall pròxima al riu no presenta cap valor natural especial, però la zona perifèrica no perjudica en res el propietari, excepte en el cas que volgués abandonar-los per construir-hi xalets. En aquest cas, i atès que el límit de «no protecció» s'aproparia des dels 2,2 km actuals fins a tan sols 1,6 km de l'inici del parc, l'impacte paisatgístic tan pròxim a l'entrada seria notable. Considerem que aquest sector no pot quedar fora de l'àrea perifèrica. Cal que aquests prats continuïn tenint l'aprofitament tradicional ramader.

B) *Àrea sobre el nucli urbà d'Espot.*

No presenten cap valor natural especial i poden obstaculitzar l'expansió natural del municipi d'Espot. El fet de no estar inclosos a la zona perifèrica no seria perjudicial per al parc.

C) *Estació d'esquí alpí de Super Espot i àrees circumdants.*

Aquesta estació d'esquí ocupa vessants extraordinàriament propers al límit de l'àrea de parc nacional i té plans d'expandir-se encara més. El fet d'estar inclòs en l'àrea perifèrica només impedia ampliar les instal·lacions sense l'autorització prèvia del Patronat del Parc. En canvi, assegurava un major respecte per les masses forestals subalpines que estan incloses en el perímetre de l'estació, i sobretot cap al sector D circumdant. Segons l'informe del subdirector general de Protecció de la Natura, s'han exclòs les àrees on es troben ubicades les instal·lacions i els equipaments de l'estació d'esquí. Algunes d'aquestes instal·lacions, però, s'han construït d'una manera il·legal, tallant bosc sense autorització prèvia i amb posterioritat a la declaració de la Llei de 1988. Amb l'exclusió de l'àrea perifèrica que es proposa, es legalitzarien unes actuacions clarament il·legals.

Si s'aprova la reducció, el límit de la zona perifèrica quedarà a tan sols 500 m del límit de la zona de parc nacional, i seria el sector on la franja perifèrica quedaria més petita.

D) *Bosc des del cap de la Socarrada, el pui de Finestrelles fins a la carretera de Llavorsí a Esterri.*

Sector connectat amb l'anterior. Grans extensions de boscos de pi roig (*Pinus sylvestris*) i pi negre (*Pinus uncinata*), hàbitat de gall fer (*Tetrao urogallus*), picot negre (*Dryocopus martius*), mussol pirinenc (*Aegolius fune-*

reus) i altres espècies faunístiques importants protegides i amenaçades. Són considerades forests protectores, amb una funció important de protecció dels vessants situats a la capçalera hidrogràfica. De fort pendent, no tenen cap interès per a urbanització ni per a Super Espot i no es dona cap justificació per a la seva exclusió. Considerem que aquest sector no ha de quedar exclòs de l'actual zona perifèrica.

Foto: O. Alamy.

E) *Capçalera del barranc de Caregue.*

Zona de prats alpins i parts culminants del bosc subalpí en una vall aïllada, que és vessant contrari tant de Super Espot, com de l'altra estació hivernal de Llessui, sense cap nucli habitat proper (el poble més proper és Caregue, a 7 km en línia recta). Aquesta zona presenta interès per a espècies com l'isard (*Rupicapra pyrenaica*) i la perdiu blanca (*Lagopus mutus*). No es dona cap justificació per a la seva exclusió de la zona perifèrica. Considerem que aquest sector no ha de quedar-ne exclòs.

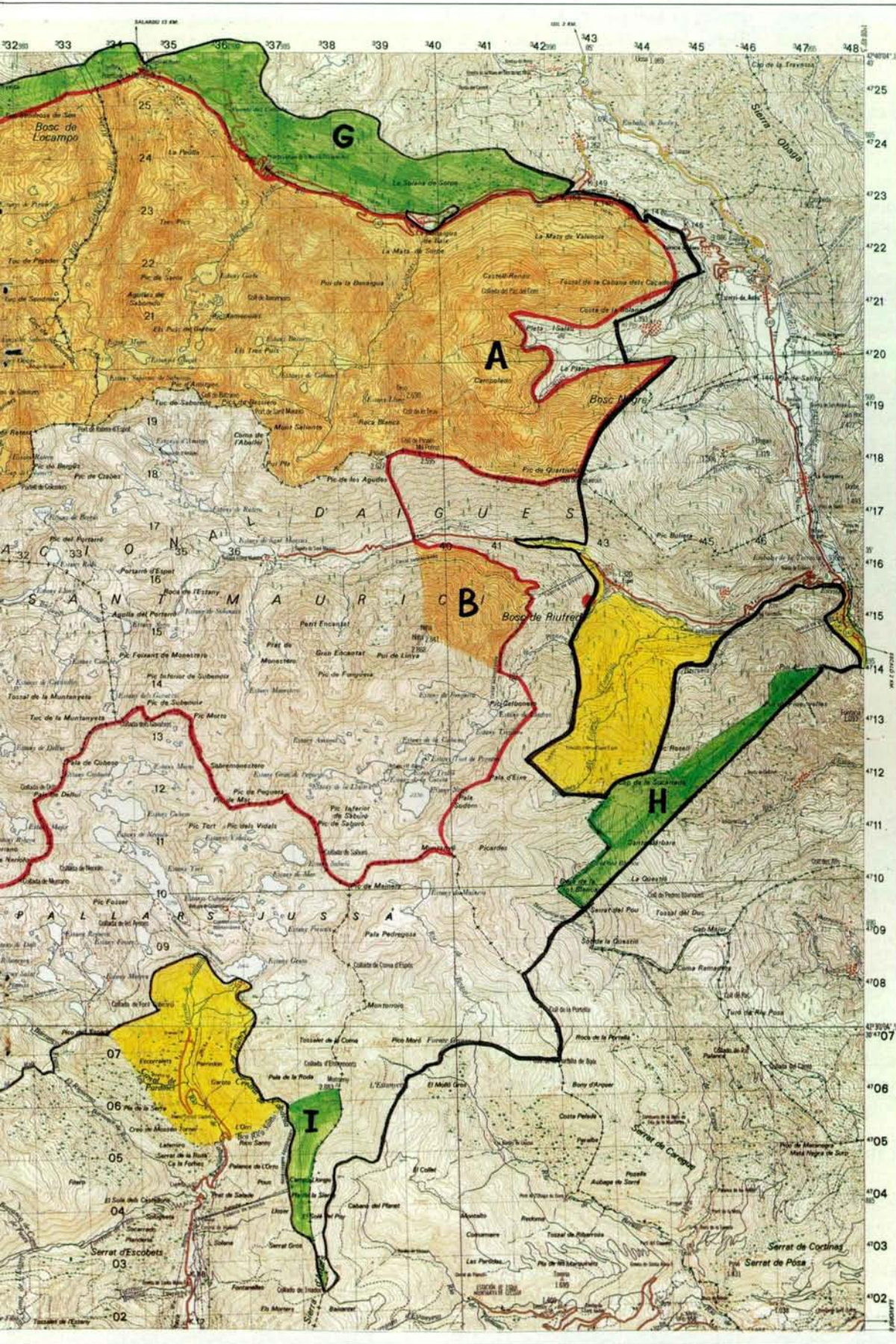
3.2. Terme municipal de Sort

S'exclouen de la zona perifèrica de protecció 655 ha.

154

DEFENSA DE LA NATURA

F) *Capçalera de la vall de Berasti, massís del Montsent de Pallars i serra d'Altars.*

Zona de prats alpins i cims de fort pendent que acull la població de perdiu blanca més meridional de l'Estat espanyol. Important zona d'alimentació d'ocells rapinyaires, com el voltor (*Gyps fulvus*), el trençalòs (*Gypaetus barbatus*), l'àliga daurada (*Aquila chrysaetos*), etc.

La vall de Berasti, amb els Estanyets, és vessant contrari i molt al nord de l'estació d'esquí de Llessui, per la qual cosa no s'entén que es consideri, en l'informe de Medi Natural, àrea d'expansió de l'estació. A més, representants de la mateixa estació han declarat que l'àrea d'expansió de Llessui és cap al sud, allunyant-se del parc, ja que és una zona de més neu.

El Montsent és un cim de 2.883 metres d'altitud, amb forts pendents de prat alpi i escarpats penyals extremament difícils d'urbanitzar i de situar-hi instal·lacions d'esquí. Per tant, l'àrea d'expansió possible de l'estació d'esquí és notablement inferior a la que es pretén excloure.

Aquesta zona, malgrat que sigui exclosa de l'àrea d'influència, és difícilment alterable per raó de les seves característiques.

3.3. Terme municipal de la Torre de Cabdella

S'exclouen de la zona perifèrica de protecció 591 ha.

G) *Central hidroelèctrica d'Estany Gento-Sallente.*

Circ glacial amb estanys fortament impactat per la construcció d'una gran presa i una central hidroelèctrica reversible. L'ecosistema dels estanys està totalment alterat. No té gaire sentit la seva inclusió en l'àrea perifèrica.

3.4. Terme municipal de Barruera

S'exclouen de la zona perifèrica de protecció unes 500 ha.

H) *Vessant dret del torrent de Ginèbre i curs mitjà del torrent de Sant Martí i el entorns.*

Zona d'agricultura tradicional amb prats de dall, bosquets d'arbres caducifolis, landes i prats, que envolta les es-

glésies romàniques de Sant Climent de Taüll, Santa Maria de Taüll i Sant Quirze. Zona d'alimentació de voltor (*Gyps fulvus*) i trençalòs (*Gypaetus barbatus*). Sector amb un pla especial d'urbanisme aprovat i àrea escollida per l'estació d'esquí Boí-Taüll i la immobiliària Confort S.A. per omplir-la d'hotels i edificis d'apartaments.

I) *Central elèctrica de Caldes i zona baixa de la ribera de Sant Nicolau fins al pont de fusta.*

Zona baixa de la ribera de Sant Nicolau, amb diversos xalets ja construïts. Cap valor biològic destacat, llevat d'una població d'orella d'ós (*Ramonda myconi*). No hi hauria cap problema a desclassificar-la, sempre que no s'estengui més amunt de la part propera al riu.

J) *Balneari i hotels de Caldes de Boí, vessants de propietat privada que envolten la Noguera de Tor (o riera de Caldes) i els vessants de Roques Blanques.*

Certament, no hi ha cap raó perquè els hotels i el balneari de Caldes formin part de la zona perifèrica. En canvi, no s'entén per què s'exclouen els inacessibles espadats de Roques Blanques ni els seus vessants, excepte que el seu propietari els vulgui omplir de blocs d'apartaments (cosa d'altra banda impracticable). Aquesta zona superior és lloc de cria d'aus rapinyaires totalment protegides i, a més, forma part dels terrenys adquirits per l'Estat per tal d'efectuar l'ampliació del parc nacional.

3.5. Terme municipal de Naut Aran

S'exclouen de la zona perifèrica de protecció 1.479 ha.

La retallada més extensa, proposada unilateralment pel Consell Comarcal sense haver demanat l'opinió a l'ajuntament afectat. Ens consta per contactes personals que en aquest municipi no hi ha oposició al parc, sinó més aviat al contrari.

Constitueix el baixant nord del massís del parc nacional. Tota la zona era inclosa com a parc nacional en el projecte d'ampliació de l'ICONA pels seus valors excepcionals; a més, d'aquesta forma els aranesos es beneficiarien d'una entrada pròpia al parc nacional per la Vall d'Aran, igual que les

del Pallars i l'Alta Ribagorça, dotades d'un centre de recepció de visitants.

Considerem que tots aquests sectors de la Vall d'Aran—K, L i M, incloent-hi l'N, que pertany administrativament al Pallars—no poden quedar exclosos de la zona perifèrica sota cap concepte.

K) *Torrent de Rencules, Tuc de la Salana, estanys de Montcasau i de Sasloses, a la vall de Valarties.*

Zona subalpina i alpina amb un cert grau d'humanització. No es dona cap justificació per a la seva exclusió.

L) *Aigüestortes d'Aiguamotx i vessants de la vall fins a les carenes dels cims de vora 2.500 m.*

Important vall glacial, amb una plana d'alta muntanya entre 1.800 i 2.000 metres d'altitud, similar al conegut pla d'Aigüestortes de la vall de Boí, on el riu Aiguamotx corre entre boscos subalpins de pi negre i mulleres. Flora i fauna excepcionals.

No es dona cap justificació per a la seva exclusió.

M) *Curs mitjà de la Garona de Ruda, entre 1.700 i 2.150 m, estanys i Tuc de Pigader, Tuc Cendrosa de Son i bosc de Locampo.*

Excepcional vall glacial, d'important interès geomorfològic, botànic i faunístic. Extensos boscos subalpins de pi negre. Zones de gall fer i darrerera àrea de cria de l'ós bru al Pirineu català. No es dona cap justificació per a la seva exclusió.

3.6. Terme municipal d'Alt Àneu

S'exclouen de la zona perifèrica de protecció 1.400 ha.

N) *Curs mitjà de la Garona de Ruda, entre 1.700 i 2.150 m, massís de la Peüllà i Tres Pics (2.523 m), port de la Bonaigua i barranc de Gerber.*

Excepcional vall glacial, d'important interès geomorfològic, botànic i faunístic. Extensos boscos subalpins de pi negre. El barranc de Gerber, del qual s'exclou l'abrupte vessant esquerre i l'estany anomenat l'Estanyera, és una de les darreres valls en què els estanys alpins encara no estan alterats, tot i que recentment s'ha presentat un projecte a informació pública per tal de fer una presa a l'estany de Gerber, construir-hi una carretera d'accés i fer-hi una minicentral elèctrica.

Forma part del baixant nord del massís del parc nacional.

Com hem comentat anteriorment, tota la zona era inclosa com a parc nacional en el projecte d'ampliació de l'ICONA per causa del seu valor excepcional. La majoria dels terrenys són de titularitat de l'Estat.

No es dona cap justificació per a la seva exclusió, però recentment (maig 1990), s'ha donat a conèixer als mitjans de comunicació un projecte d'estació d'esquí promogut per Joan Civat, alcalde d'Esterri i president del Consell Comarcal, associat amb una empresa de Madrid.

O) *Vessant sud de la mata de València, sobre Son del Pi.*

La part inferior, de prats subalpins, són propietats privades que s'estenen pels entorns del poble de Son del Pi. La resta pertany a l'Estat. L'informe de Medi Natural no dona cap motiu per a excloure-les de la zona perifèrica, però en el Pla d'Ordenació d'Estacions de Muntanya del Pirineu Català (Direcció General de Transports de la Generalitat de Catalunya, any 1982) es considera àrea potencialment esquiable, amb una capacitat de recepció de 5.250 esquiadors.

El fet que l'exclusió arribi just al límit de la carena de l'importantíssim bosc de la mata de València (zona de màxima presència del gall fer en tot el bosc) fa que sigui molt important evitar la construcció d'urbanitzacions, així com d'altres actuacions que podrien comportar un gran impacte, sobretot en la fauna, com ara remuntadors i pistes. La resta dels vessants més elevats que van a parar a Son del Pi són propietat de l'Estat i tampoc no han de quedar excloses.

4. RESUM I CONCLUSIONS

– El projecte de reducció del parc d'Aigüestortes afecta una gran extensió de terrenys, una bona part d'ells d'un valor natural enorme, especialment els sectors del nord. Quan estaven sota l'administració del Ministeri d'Agricultura, aquest ja va iniciar els tràmits i va invertir milers de milions de pessetes per comprar-ne una bona part per tal de convertir-los en parc nacional. Tota aquesta inversió de diners públics es perdrà si no es realitza l'ampliació prevista. El projecte d'ampliació de la zona de parc nacional estricte comprenia 22.396 ha.

Els vessants del Montsent de Pallars, zona de gran importància florística i faunística, no haurien de quedar sense protecció. Foto: O. Alamany.

– Tots aquests terrenys estan declarats SPA (Special Protection Area) per la Comunitat Econòmica Europea (Directiva 79/409 CEE), per causa del seu valor internacional. Per aquest motiu, les actuacions que alterin els hàbitats poden comportar expedients sancionadors per part de la Comissió de les Comunitats Europees (D.G XI).

– Per causa del seu alt valor natural i la influència directa sobre el parc nacional, considerem totalment innegociables els sectors K, L i M (Naut Aran), N i O (Alt Àneu). Tots ells haurien de passar al nivell de màxima protecció (parc nacional).

– Caldria no excloure de la zona perifèrica, ja que no s'ha donat cap justificació per a fer-ho, als sectors A, D i E (Espot) i F (Sort), així com reduir l'extensió de l'H i del J (Barruera).

– No tenen influència destacable sobre el parc nacional i es podrien ex-

cloure, si així ho creu convenient el Parlament de Catalunya, els sectors B i C (Espot), G (la Torre de Cabdella), I i la part inferior del J (Barruera).

— Atesa la seva recent implantació en aquestes comarques, no creiem que hi hagi cap motiu per a acceptar que l'esquí alpí pugui ser considerat una activitat tradicional i, per tant, permesa a la zona perifèrica, tal com proposa el subdirector general de Conservació de la Natura. Només podrien ser autoritzades algunes actuacions en aquelles zones actualment ocupades per les estacions de Boí-Taüll, Llessui i Super Espot, previ un informe favorable del Patronat i Medi Natural, tal com especifica la Llei per a aquests casos.

5. PROPOSTA D'AMPLIACIÓ I MODIFICACIÓ DEL PARC NACIONAL D'AIGÜESTORTES I ESTANY DE SANT MAURICI

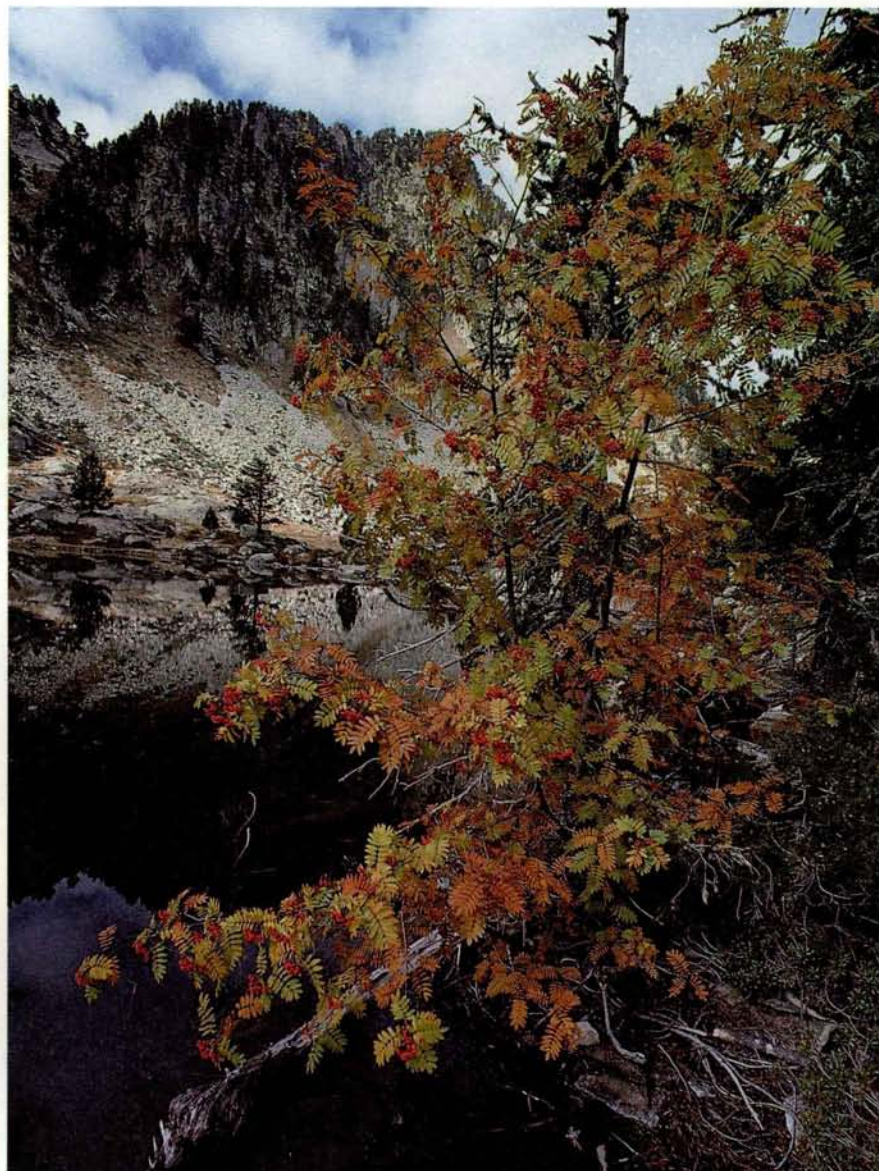
Havent estudiat els valors naturals de tota l'àrea, i valorant tota la problemàtica plantejada, DEPANA ha elaborat una proposta d'ampliació del parc nacional que introdueix poques novetats respecte del projecte d'ampliació iniciat pel Ministeri d'Agricultura, a través de l'ICONA, el 1978, que ja incloïa, entre altres zones, la mata de València i el Gerdar de Sorpe dins de l'àrea de parc nacional.

Per tal de dur a terme aquesta ampliació, l'organisme estatal va invertir més de mil milions de pessetes en la compra de diverses finques, actualment en propietat de l'Estat, cosa que simplifica en gran mesura les inversions que convindria fer per a realitzar aquesta ampliació.

El projecte d'ampliació duplicava l'extensió del parc nacional, que comprenia 22.396 ha. En la mateixa línia d'actuació ja es van ampliar els parcs nacionals d'Ordesa (de 2.046 a 15.709 ha), Doñana (de 39.225 a 75.765 ha, més 54.250 de pre-parc), Caldera de Taburiente (de 3.500 a 4.690 ha) i Teide (d'11.866 a 13.571 ha).

5.1. Ampliació del parc nacional

Moltes de les zones actualment incloses a la zona perifèrica del parc requereixen, d'acord amb el seu excep-

cional valor natural, un grau més elevat de protecció. Cal tenir en compte que les zones situades en les cotes més elevades no haurien de comportar cap problema ni oposició si es declaressin parc nacional; de fet, per la seva altitud, aquestes zones es conserven per elles mateixes. No així les parts més baixes (bosc subalpins i fons de vall), on sí que serien importants els efectes de la seva declaració amb vista a conservar-les, ja que són zones sotmeses a una major pressió humana (pistes d'esquí, explotacions hidroelèctriques, sobreexplotació forestal, pistes forestals, etc).

És en l'ampliació dels límits del parc nacional on esdevenen més propers, gairebé coincidents, el projecte de l'ICONA i la proposta de DEPA-

L'Estanyera, al barranc del Gerber, estany que es vol treure de la zona de protecció. Foto: O. Alamany.

NA, i on, per contra, s'aprecia la major diferència amb l'estat actual.

El nou parc nacional hauria d'incloure:

Terme municipal d'Alt Àneu

A) Vessant dret de la vall de la Bonaigua: la vall i els estanys de Gerber, la mata de València i el Gerdar de Sorpe, la vall de Cabanes, les parts altes del circ de Son del Pi i el bosc Negre.

Totes elles, zones d'interès natural i

paisatgístic i, indubtablement, amb alguns dels paratges més bells i més ben conservats del Pirineu, amb estanys d'una bellesa salvatge (els únics de l'àrea que no estan afectats per l'exploració hidroelèctrica) i un bosc relíquia, llar d'una flora i una fauna sorprenents, sense comparació en tot el Pirineu (vegeu annex), que, a més, ja són forests de l'Estat, adquirits pel Ministeri d'Agricultura.

Aquesta zona —actualment a la zona perifèrica, figura que jutgem insuficient per a garantir-ne la conservació— proposem que s'inclogui dins la categoria de parc nacional, ja que aporta tot un seguit d'elements naturals poc o gens representats, no solament en l'espai actual del parc nacional, sinó en tot el Pirineu, per la qual cosa el parc augmentaria la seva vàlua i el seu atractiu.

Terme municipal d'Espot

B) *El bosc de Riufred, a la vall d'Espot.*

Indissolublement unit al bosc de les Raspes, que forma part del parc nacional, aquest bosc d'avet i pi negre conté

els mateixos valors naturals que aquell (arbres centenaris, gall fer, mussol pirinenc, picot negre, becada, daina, isard...).

Terme municipal de Barruera

C) *Part baixa de la vall de Sant Nicolau, a la solana i l'obaga.*

Entrada del parc, recoberta per una bona extensió de faig i bosc mixt a les parts baixes i pi negre i avet a les més altes, i amb una fauna particularment interessant, amb dades de linx, gall fer, mussol pirinenc, picot negre i altres espècies faunístiques forestals. La totalitat de la finca és forest de l'Estat, cosa que facilitaria la seva declaració com a parc nacional.

D) *Àrea d'estanys de Monges-Colieto.*

Àrea de gran interès paisatgístic, amb petits estanys alpins de gran bellesa i abundant flora i fauna alpina. Finca de l'Estat. Zona de tradició excursionista, amb un important refugi.

Terme municipal de Naut Aran

E) *Capçaleres de les valls de Valar-*

Les bordes dels Banys de Tredòs, a la ribera d'Aigomotx. Aquesta seria l'entrada del parc nacional per la Vall d'Aran. Foto: O. Alamany.

ties, Aigomotx i Ruda, amb els circs lacustres de Colomers i Saboredó.

Zona inclosa, en la seva totalitat, en el projecte d'ampliació de 1978. Els seus excepcionals valors naturals són explicats en l'apartat de la reducció de límits proposada pel Departament d'Agricultura.

Aquesta ampliació, com hem comentat anteriorment, permetria que hi hagués un nou accés d'entrada al parc, de la qual es beneficiaria la Vall d'Aran, l'única comarca que fins ara no té centre de recepció de visitants, interès manifestat en més d'una ocasió pels mateixos aranesos.

5.2. Modificacions de la zona perifèrica de protecció

La zona perifèrica de protecció proposada per DEPANA, ve a sobreposar-se en molts punts amb l'actual, i

presenta com a diferència més notable respecte d'aquesta l'exclusió de zones fortament humanitzades i d'escàs interès natural, com ara la zona de la central hidroelèctrica de Cabdella, al sud del Parc, o el tram de la Noguera de Tor, a la vall de Boí, inclòs entre el balneari i la central de Caldes.

Alhora, s'hi han afegit quatre zones força interessants, però no contemplades en l'actual àrea d'influència:

F) *Les parts mitjanes de les valls de Valarties, Aiguamotx i Ruda*, per tal de protegir les zones de parc nacional d'aquestes valls.

G) *La solana de Sorpe*, al terme municipal de l'Alt Àneu, que absorbeix els desplaçaments estacionals de fauna procedents de la mata de València i Sorpe, tot constituint una àrea faunística de primera magnitud.

H) *La part del pui de Finestrelles i el cap de la Socarrada*, pertanyent al terme d'Espot, amb extensos boscos subalpins de pi roig, avet i pi negre, que no tenen cap interès per a l'expansió de Super Espot ni del poble en si.

I) *El quadrant SW del massís del Montsent de Pallars*, que, inexplicablement, no va ser inclòs en el projecte de reclassificació com els altres tres. Zona de gran importància per als isards, la perdut blanca, fauna i flora alpina i l'alimentació d'ocells rapinyaires com el trencalòs, el voltor i l'àliga daurada. Aquesta àrea no afecta negativament cap municipi, ja que són forts pendents encinglerats.

ANNEX

PROPOSTA DE DEPANA DE PROTECCIÓ DE LA MATA DE VALÈNCIA I EL GERDAR DE SORPE

Informe realitzat l'any 1988

A la salida de Valencia, el río Bonaigua corre, saltando piedras, camino del Noguera Pallaresa. Hacia el frente y hacia la izquierda negrea la Mata de Valencia, el bosque de abetos más tupido y majestuoso de toda España, y a la derecha, en su camino, se agazapan las casas de Sorpe, el último pueblo pallarés, también entre árboles corpulentos.

Camilo José Cela, premi Nobel de Literatura, *Viaje al Pirineo de Lérida*.

1. INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

L'ordenació i la gestió racional de les zones forestals han de complir una sèrie de recomanacions i objectius definits per diverses organitzacions internacionals, com els observats en el programa MAB (Man and Biosphere) de la UNESCO, l'Estratègia Mundial de la Conservació o en la Carta Europea d'Ordenació del Territori.

Així, a la conveniència de destinar certes zones forestals per a l'explotació silvícola, cal insistir en la necessitat d'establir àrees de bosc amb la finalitat primordial de conservar-les, sia pel seu paper de protecció (de l'erosió del sòl, del balanç hídric, atmosfèric, etc.) com pel seu interès biològic, de recerca, educatiu, turístic o purament simbòlic.

A la mata de València i el Gerdar de Sorpe es donen tots els factors d'interès possibles per a la seva conservació, perquè a un excepcional valor ecològic, s'hi afegeix un component emblemàtic indubtable sense parió al nostre país. Al mateix temps, hi ha una sèrie de circumstàncies que afavoreixen i confirmen la proposta de protecció i inclusió dins el parc nacional d'Aiguastortes i estany de Sant Maurici:

– La propietat del terreny és pública, atès que l'any 1976 el Ministeri d'Agricultura el va adquirir precisament amb la intenció d'incorporar-lo al parc nacional. Malauradament, el dret sobre les tres quartes parts del vol –els arbres– en el cas que s'explotés forestalment, és en mans de l'Ajuntament de València d'Àneu. Hi ha hagut, però, el precedent d'indemnitzacions per la fusta als municipis afectats durant tres anys. Cal recordar que aquest darrer any, la Generalitat ha aprovat una indemnització per un valor aproximat de cinc milions de pessetes).

– La nova Llei de Reclassificació del Parc nacional contempla en breu la creació d'un Patronat de Protecció, que un cop constituït hauria de ser l'instrument idoni per a estudiar l'ampliació.

– Alguns elements botànics i faunístics que hom troba a la mata de València i Sorpe són absents, malgrat el seu caire excepcional, del Parc Nacional (els comentarem més endavant).

– Diversos convenis i lleis interna-

cionals justifiquen per si sols la conservació definitiva d'aquest bosc. La Llei d'Espais Naturals del Parlament de Catalunya estableix, entre altres, les finalitats de:

«Preservar les espècies vegetals i llur diversitat i conservar les superfícies forestals» (Art. 4; ap. e).

«Mantenir la diversitat, la singularitat; les característiques dels ecosistemes en general» (Art. 4; ap. h).

«... delimitar les superfícies forestals amb presència notable d'espècies d'àrea reduïda dins de Catalunya i adoptar les determinacions necessàries per a assegurar el manteniment dels graus de presència d'aquesta espècie» (Art. 10; punt 1).

El Conveni de Berna per a la conservació de la vida silvestre i del medi natural a Europa, en el capítol II, art. 4, sobre Protecció dels Hàbitats, demana que cada país «adopti les mesures legislatives i reglamentàries que siguin apropiades per a protegir els hàbitats d'espècies silvestres de flora i fauna, en particular de les enumerades en els annexos I i II, i per a salvaguardar els hàbitats naturals amenaçats de desaparició.»

Com a mínim, 46 espècies d'animals presents a la mata de València figuren en l'annex II, de protecció estricta. Igualment, 82 espècies de flora i fauna que es troben en aquesta zona són considerades com a espècies protegides a conservar segons la Generalitat de Catalunya.

El Pla d'Explotació de la mata de València, malgrat la seva escrupolositat des del punt de vista tècnic-silvícola, menysprea els efectes que, d'una manera sensible, tindrien les obres sobre el conjunt de l'ecosistema i molt especialment sobre la rica comunitat faunística. L'obertura de 25,5 km de pistes en un bosc de dimensions moderades, i la construcció d'un refugi-alberg al bell mig de la forest, amb el consegüent augment de presència humana (avui pràcticament nul·la) suposarien un seguit d'alteracions quasi irreversibles, d'impacte permanent –fins i tot després de l'extracció de fusta– sobre la fauna i la flora.

Finalment, caldria que aquest afer rebés un tracte coherent amb la línia seguida per la Generalitat en matèria de conservació, amb la creació, per exemple, de reserves naturals per a la protec-

ció d'espècies concretes, com ara l'ós bru, o altres actuacions de conservació d'espais naturals. De fet, la Mata és inclosa dins la zona perifèrica de protecció del parc nacional i hauria de menester una certa immunitat, un tracte molt més sensible, d'acord amb l'article 4 de la Llei de Reclassificació, referent a la zona propdita, que diu: «Només es permeten en aquesta zona els usos i aprofitaments tradicionals compatibles amb les finalitats de protecció i conservació del medi del Parc».

Tanmateix, aquesta disposició no minva les aspiracions de les empreses fusteres interessades en la zona, tot i que qualsevol projecte ha de «complir els requisits establerts en cada cas» (no especifica quins) i necessita l'autorització de la Direcció General del Medi Natural, que, prèviament ha de demanar un informe al Patronat del Parc. Incomprendiblement, aquest Patronat no s'ha reunit mai i només tindrà un representant qualificat d'una entitat proteccionista (en aquest cas, DEPANA).

Per tot això, creiem que la solució més raonable i adient per a la protecció i conservació d'aquesta zona privilegiada del nostre Pirineu seria la seva inclusió

dins el parc nacional en règim de reserva integral en tota la seva extensió.

2. VALORS NATURALS DE LA MATA DE VALÈNCIA I SORPE

2.1. Interès Botànic

La mata de València i Sorpe és, per la seva extensió, l'única avetosa pura d'importància significativa al país i en tot el Pirineu espanyol, i és rellevant fins i tot a escala europea.

Cal assenyalar que a la Vall d'Aran, gairebé tots els avets es troben associats amb altres espècies, formant boscos mixtos (NUET, 1981).

L'estat de conservació i maduresa del bosc es manifesta en l'associació clímax *Goodyero-Abietetum*, comunitat vegetal de presència molt reduïda a Catalunya i absent al parc nacional. La planta que caracteritza la comunitat és *Goodyera repens*, orquídia molt rara íntimament lligada a aquest ambient. Altres espècies de presència escassa al nostre país, però ben representades en aquest bosc són, per esmentar-ne algunes, les orquídiades *Neottia nidus-avis* i

Vista general de la vall de l'Escrita. Al fons, els prats de l'entrada del parc que es volen desclassificar. Foto: O. Alamany.

Listera cordata, les píroles *Pyrola secunda* i *Pyrola uniflora*, i *Prenanthes purpurea*, *Saxifraga umbrosa*, o *Monotropa hypopitys*. Són significatives, també, l'abundància i diversitat de molses existents (*Mnium undulatum*, *Ptilium cristacastrensis*, *Hylocomium splendens*...), sovint projectant una catifa contínua fins i tot per damunt de les pedres. A les clarianes, repartides ací i allà, hi creix una vegetació luxuriant formada per bruguerola, maduixeres, epilobi, diverses espècies de gencianes, digitals i clavells, així com bedolls, salzes i freixes.

Però són els avets —amb una gran quantitat d'arbres centenaris, de gran significació faunística— els qui atorguen al bosc un caràcter de monumentalitat únic al país. Es pot afirmar que no hi ha cap bosc de les seves característiques dins els parcs nacionals de l'Estat, incloent-hi el d'Aigüestortes i

Vista de la mata de València (al fons) i el Gerdar de Sorpe (a primer terme), forests de l'Estat que cal conservar com a mostra dels primitius boscos pirinencs. Foto: O. Alamany.

estany de Sant Maurici. Finalment, a les parts altes trobem el bosc de pi negre, molt ben conservat en algunes zones, i de gran importància també per a algunes espècies animals.

2.2. Interès faunístic

Aquest és l'aspecte que quedaria més afectat per l'explotació forestal. La Mata acull una extraordinària comunitat faunística d'importància a escala europea, enriquida per la presència de diverses espècies en greu perill d'extinció o fortament amenaçades, que han vist dràsticament reduïdes les seves poblacions arreu del continent: l'ós bru (*Ursus arctos*), el linx (*Lynx lynx*), la llúdriga (*Lutra lutra*) —la reserva natural de la Bonaigua, que se ceneix al curs del riu del mateix nom fins a la confluència amb la Noguera

Pallaresa a Esterri d'Àneu, fou creada exclusivament per a protegir aquesta espècie i el seu entorn natural— i el gat fer (*Felis sylvestris*) en són algunes. Les dues primeres estan considerades en la categoria d'espècies en perill segons els criteris establerts per la UICN (Unió Internacional per a la Conservació de la Natura).

Igualment, segons dades del grup de tetraònides de l'ICBP (International Council for Birds Preservation), el gall fer (*Tetrao urogallus*) presenta aquí una de les millors poblacions en importància de la Península. Altres espècies forestals molt importants són el picot negre (*Dryocopus martius*) i el mussol pirinenc (*Aegolius funereus*). La primera assoleix una de les densitats més elevades a Catalunya —això, atès que aquesta espècie viu de preferència en grans extensions de bosc poc alterat, és indicador de l'estat de conservació de la forest—. La segona ha estat incorporada molt recentment a la llista d'espècies nidificants de Catalunya; la seva raresa la féu passar desaparebuda fins l'any 1984, quan, fruit d'un intens esforç de recerca, foren descoberts els primers exemplars. La Mata sembla acollir actualment el mi-

llor nucli reproductor d'aquesta espècie. La becada (*Scolopax rusticola*) també té aquí un bon nucli reproductor.

Totes aquestes espècies necessiten per a la seva supervivència àmplies zones forestals i boscos madurs. Són altament sensibles a les alteracions del medi i a la pressió humana i per això mateix no suportarien una explotació, per controlada que fos, del bosc.

A més, el bosc acull multitud d'altres espècies de mamífers, ocells, amfibis, rèptils i invertebrats típicament forestals. Com ja hem comentat, la majoria d'aquestes espècies animals (82) estan protegides per la llei, i d'aquestes, 42 figuren en l'annex II del Conveni de Berna.

Aquest dossier ha estat preparat per DEPANA (Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural), amb la col·laboració del Centre Excursionista de Catalunya

Cartografia: **Armand Ballart**
Fotografia: **Oriol Alamany**
Coordinació: **Josep Nuet i Badia i Miquel Rafa i Fornieles**
Producció: **MUNTANYA**
Centre Excursionista de Catalunya
Club Alpí Català

Ruta Jujol, II

Modest Montlleó i Espasa

En el número 757 de MUNTANYA, vàrem encetar l'explicació d'unes excursions culturals, tot reivindicant la figura de l'arquitecte Josep M. Jujol. En aquella ocasió, ens referíem a la seva obra circumscribida al Baix Penedès i el Tarragonès, principalment, i en un itinerari escollit pensat per a fer-lo en un dia.

Des d'aquell juny que va aparèixer l'escrit, el nom de l'arquitecte s'ha agegantat, i, a això, en part, hi han contribuït els estudiosos de les seves genialitats, tant del nostre país com de terres llunyanes. De l'obra de Gaudí, avui ja sabem destriar les singularitats de Jujol; o sigui, on comença l'un i on acaba l'altre. Una bona mostra d'això, la varen donar els joves arquitectes, mitjançant una notable exposició de l'obra de Jujol al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, que, segons ells mateixos, va permetre recuperar el bon fer d'un artista amb personalitat pròpia i d'una vàlua important reconeguda més enllà de les nostres fronteres, per la seva originalitat plena de llum i color, bellesa i sensibilitat.

Avui, doncs, que ja tenim ben garbellada l'obra de Jujol i de Gaudí, procurarem descriure un itinerari urbà per Sant Joan Despí, on Jujol va tenir una casa i on fou arquitecte municipal. Si hom vol, pot consultar abans d'emprendre el viatge un llibre abundantament il·lustrat que tenim a la biblioteca, titulat *Josep M. Jujol a Sant Joan Despí*, la ressenya del qual també es

pot trobar en el número 763 de MUNTANYA.

A Sant Joan Despí sobresurten dues obres de primera magnitud: la torre de la Creu, vora l'estació del tren, al passeig de Canalies, 14, i la casa Negre, a la plaça de Catalunya, obres realitzades els anys 1913 i 1915, respectivament.

Allà on la diferència entre el genial Gaudí i l'original Jujol és més visible –i això cal dir-ho d'entrada–, és en el fet que Gaudí sempre va tenir encàrrecs de persones benestants amb potència econòmica i Jujol va construir per a menestrals, amb pocs recursos

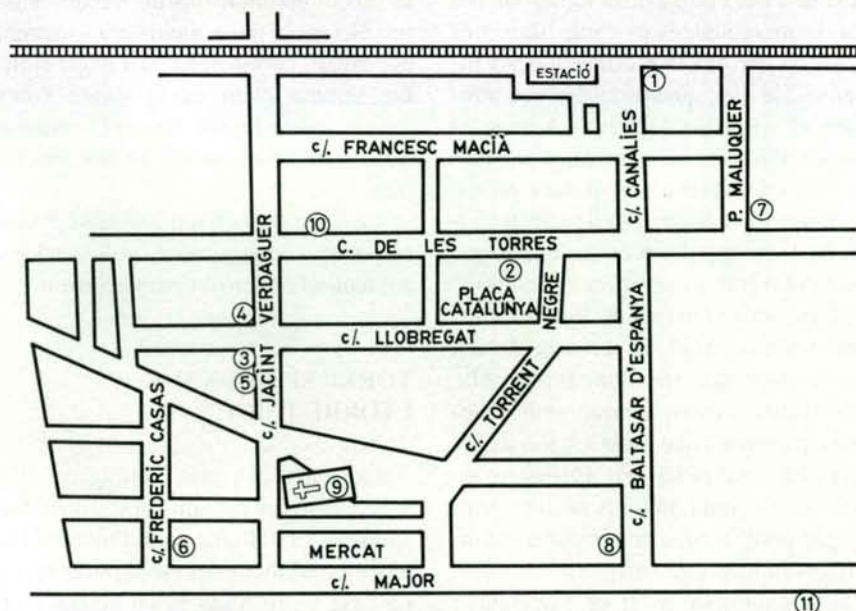
materials, o per a gent modesta, que veien en ell un innovador entranyable i popular, un home original i pràctic, profundament religiós, tarannà que el distingí tota la vida.

Comencem per la torre de la Creu, que en una ocasió la Secció de Ciències i Arts va visitar de la mà del fill de l'artista i de l'arquitecte Joan Bassegoda.

TORRE DE LA CREU

Avui es troba en obres de reconstrucció i embelliment. Es tracta d'una edificació cilíndrica, de tres plantes, amb cúpules parabòliques que formen un triangle. Jujol va projectar aquest edifici en una llibertat total, i era destinat en principi a dues famílies; modernament, se'n va construir una de sola, canviant algunes parets interiors. L'edifici és de bon veure, i s'hi des-

Plànol d'un sector de Sant Joan Despí amb la situació dels edificis de Josep M. Jujol: torre de la Creu (1), casa Negre (2), torre Serra-Xaus (3), torre Jujol (4), casa Rovira (5), casa unifamiliar (6), casa unifamiliar (7), casa unifamiliar (8), església parroquial (9), casa unifamiliar (10), casa Cebrià Camprubí (11).

cobreixen detalls que captiven, segons sigui l'angle des d'on el mirem.

La ceràmica que revesteix les cúpules és una obra posterior executada per la filla de l'arquitecte, Tecla Jujol, perquè originàriament eren recobertes de deixalles de vidre, que, amb els anys, es varen anar desenganxant.

D'aquesta construcció, cal destacar els treballs florals i vegetals, les baranes, els miradors i el reixat que tanca l'edifici. Aquesta obra, que té setanta-sis anys, encara avui, sembla futurista. La promotora del bell edifici fou una tia de l'arquitecte, que volia tenir una segona residència, diguem-ne d'estiueig, prop de l'estació del tren.

CASA NEGRE

Aquest edifici, situat a la plaça de Catalunya, és una de les obres més reeixides de Jujol. Tota ella és una fantasia exuberant de concepció, formes i cromatisme exultant. És molt gratificant contemplar la façana, d'una qualitat efectista singular; ara els esgrafiats, després l'acabament ondulat i asimètric, els miradors, particularment el del mig, que és un esclat d'imaginació i color, els ferros, el trencadís, etc.

Aquesta casa, malgrat que exteriorment presenta un bon aspecte, a l'interior es troba actualment en un estat d'abandó deplorable.

La desoladora situació d'una bona part de l'obra de l'artista tarragoní, del tot desprotegida, és evident. Aquest és el motiu que ens fa escriure aquests itineraris, ja que, quan tinguem ben arrelada al cor l'obra de Jujol i quan la seva reivindicació sigui un clam col·lectiu, segurament s'hi posarà remei. Ara per ara, cal que prodiguem les visites i les promoguem entre aquells que coneixem com a amants de la bellesa.

Descobrir la màgia de Jujol és sempre profitós. Algú va dir que, de fet, era un mag que transformava tot allò que tocava i quasi sempre amb materials quotidians que sabia revalorar. Els ulls i els sentiments dels artistes no tenen res en comú amb els nostres, però sí que podem estar dotats per a entendre el seu missatge artístic.

La naturalesa en si és fascinant, i quan existeixen homes que saben em-

bellir-la, l'obra de la Creació rep l'alè d'un sentiment artístic i d'una qualitat plàstica que l'enriqueixen. Aquesta meravella, la sabem copsar i la sabem distingir tots els excursionistes. No anem pas a muntanya solament per esplai, també hi anem a llegir el llibre sempre obert de la natura i ens agrada veure-hi els elements innovadors que l'han sabut abillar encara més.

La torre de la Creu i la casa Negre responen a aquest criteri: milloren l'espai natural on tenen l'emplaçament.

TORRE SERRA-XAUS I TORRE JUJOL

Es troben al carrer Verdaguer, 29 i 31, davant per davant, i totes dues fan xamfrà. Tant l'una com l'altra tenen mostres jujolianes prou significatives. La casa Serra-Xaus és un edifici amb soterrani, planta baixa i pis. La torre

*La torre de la Creu, a tocar de l'estació del ferrocarril de Sant Joan Despí.
Foto: M. Montelló.*

Jujol és solament de planta baixa, dividida simètricament en dos habitatges i dos patis. De la primera destacarem la tribuna cúbica que conforma el vèrtex asimètric. L'esgrafiats en forma de sanefes, tant sota teulada, com en els balcons i finestrals es pot reconèixer fàcilment pel seu traç característic i el color blau, alternant amb petits motius de color roig. Al damunt dels balcons destaquen unes parelles d'ànecs que miren cada un en sentit contrari.

De la torre Jujol direm que totes les obertures són emmarcades per motius geomètrics o lineals, de color blau, fins

i tot les persianes. Aquí, però, les reixes no són de ferro, sinó de fusta, concebuda amb contrast de diagonals. Aquesta casa avui no és de la família Jujol.

Es pot completar la visita veient els esgrafiats de la casa Rovira, del carrer Verdaguer, 27; d'una casa unifamiliar del carrer de Frederic Casas, 4; els d'una casa del passeig de Maluquer, 4; d'una altra del carrer de les Torres, 2; o del carrer Baltasar d'Espanya, 11.

Com es pot veure, la influència de Jujol a Sant Joan Despí fou veritablement gran, en part per ésser arquitecte municipal i tenir-hi residència. Abans de deixar aquesta vila, si l'església és oberta, cal veure-hi els púlpits, la decoració de l'altar de la Mare de Déu de Montserrat, la Sagrada Família, l'ara de l'altar de la Immaculada, el sagrari

de ferro i el crucifix, treballats personalment per l'artista, una vidriera lateral, la imatge de Sant Joan, els bancs i l'ara dels altars de Sant Josep i de la Verge del Pilar i les rosasses laterals.

Si encara queda temps, la visita matinal por allargar-se una mica. A la sortida de Sant Joan Despí, en direcció a Cornellà, quasi tocant a la carretera i a la dreta, voltada de camps de cultiu i flors, es pot admirar la casa Cebrià Camprubí, una torre a quatre vents, edificada sobre pilars per a aïllar la humitat, si bé actualment han estat aparellats, per a obtenir més dependències i guardar molt millor els estris i arreu del treball agrícola. Els esgrafiats de les façanes són molt vistosos i també cal remarcar la simplicitat dels ferros que l'abillen.

Després de la visita, recreem-nos en

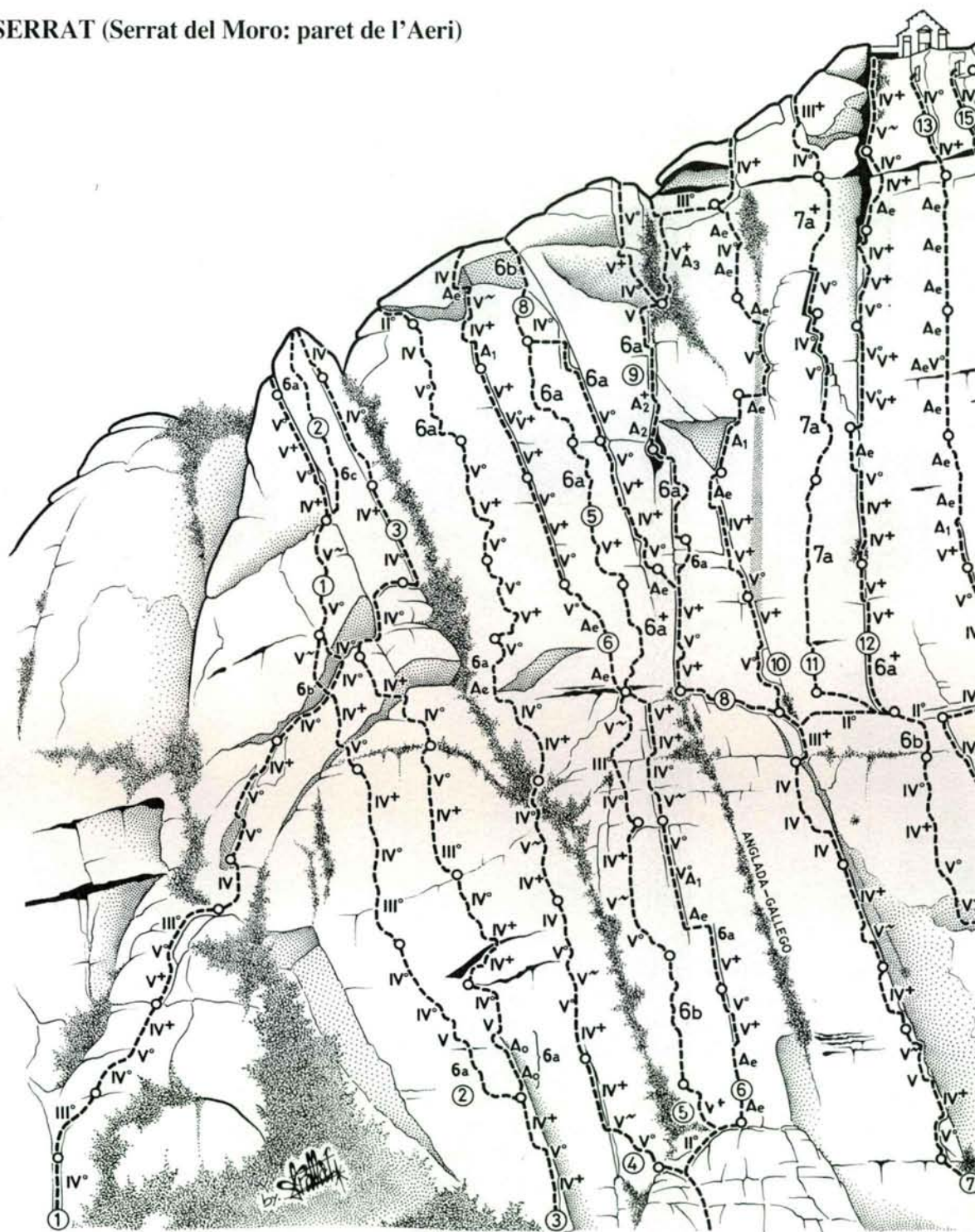
Vista de la façana de la casa Negre de Sant Joan Despí.

Foto: M. Montlleó.

l'obra de Jujol, consultem llibres o retalls de diaris que en parlin i deixem-nos seduir pel seu art genial. Valorant el treball d'aquest artista, també millorarem els nostres coneixements de l'altre artista reusenc, el creador de la Sagrada Família de Barcelona.

Un altre dia continuarem parlant d'aquest orfebre artesà de la bellesa, injustament eclipsat durant molts anys per la fama de Gaudí.

MONTSERRAT (Serrat del Moro: paret de l'Aeri)

1. Via «Tope Toni» (285 m, V sup.), 1ª asc.: 6-IV-81, per Toni Jiménez, Kike Couso i Lluís Garcia.
2. Via «A dónde vas» (200 m, ED inf.), 1ª asc.: 8-X-89, per Joaquín Olmo, Josep Mª Codina i David Atance.
3. Via «Easy Rider» (270 m, MD), 1ª asc.: 17-VII-78, per Josep Carbonell i Armand Ballart.
4. Via «Reencuentros» (275 m, 6a), 1ª asc.: 23-V-83, per Josep Lluís Moreno i Emilio Ortega.
5. Via «Lotus» (250 m, 6b), 1ª asc.: 2-VII-88, per David Brascó, Luis Alfonso, Francesc Panyella i Armand Ballart.
6. Via «GESAM» (250 m, 6b), 1ª asc.: 8-X-71, per J. Casanovas i Manyos.
7. Via «Pany - Farrera» (100 m, MD), 1ª asc.: 11-VI-41, per Jordi Panyella i Jordi Farrera.
8. Via «Magic Stones» (150 m, MD sup.), 1ª asc.: 16-XII-78, per Josep Carbonell, Sergi Martínez i Armand Ballart.
9. Via «Expòsita Tudons» (130 m, MD sup. A2), 1ª asc.: 11-XII-85, per Jaume Ganges i Albert Ibáñez.
10. Via «Electric Ladyland» (180 m, MD sup., A1), 1ª asc.: 4-VI-78, per Armand Ballart, Josep Carbonell, Kim Prats i Francisco Queralt.
11. Via «Fragància tropical» (300 m, ED, A3), 1ª asc.: 1-V-90, per Emilio Albir, Joaquín Olmo i Marcel Millet.
12. Via «Terra i mar» (200 m, MD sup., Ae), 1ª asc.: 11-X-48, per Jaume Camarasa, Alaix, Corominas, Gual i Izquierdo.

[illegible]

- 167

La cursa d'esquí nòrdic sobre el gebre: König Ludwig Lauf

Albert Pujol

En l'any més sec del segle, de l'anticicló que abraça tot Europa, que no hi ha neu ni als Pirineus ni als Alps, hi havia una neu pols excel·lent, gruixuda, amb uns cristalls grossíssims. I en alguns racons, dos pams de gruix, que no es fonia per més esquiadors que hi passessin per damunt. I és que no era neu pròpiament dita, ja que l'anticicló feia un mes llarg que durava i no hi havia núvols per a nevar. Era gebre. Les rosades plenes d'humitat que queien nit rera nit. Amb les temperatures d'onze graus sota zero es formava el gebre, que es dipositava damunt la neu caiguda a principis de gener, en unes obagues fosquíssimes, impenetrables al sol i tan fredes que et quedaves garratibat.

Els arbres del bosc també presentaven una estètica immillorable pel gebre enganxat a les seves branques.

Només hi havia neu per a fer la cursa a l'obaga dels boscos d'Oberammengau, als Alps Bavaresos. A la part solella era sec com a l'estiu.

S'havien de fer 65 km i ho retallaren a 50. En alguns trossos, per a poder marcar, s'hagué de portar neu amb camions. S'ha de dir que l'any 1982 i abans aquesta cursa es feia de 90 km per l'abundor de neu que hi havia.

Una de les competicions importants dins el rànking d'aquestes proves internacionals es fan a Oberammengau (cursa del rei Lluís de Baviera), a 840 metres d'altitud, als Alps Bavaresos, una regió típica per la seva religiositat

i la imatgeria de tots els sants catòlics, per a nosaltres familiars, cristos i maredéus, i també famosa per la Passió.

En la cursa, hi participaren més de tres mil persones de diverses nacionalitats: suecs, txecoslovacs, italians, catalans i, no cal dir-ho, alemanys. El circuit era molt tècnic, a l'estil clàssic.

Comença la cursa a les 9 del matí, a onze graus sota zero, amb un solet que treia el nas més enllà de les muntanyes, damunt l'esplanada de la sortida abans d'endinsar-nos pels camins preciosos del bosc obac. Allí trobaríem el gebre fet neu pols i ens facilitaria una magní-

fica esqujada pels paratges coneguts per tothom per la difusió que en feren en la cèlebre pel·lícula *El rey loco*, que també era interpretada per la famosa Sissi.

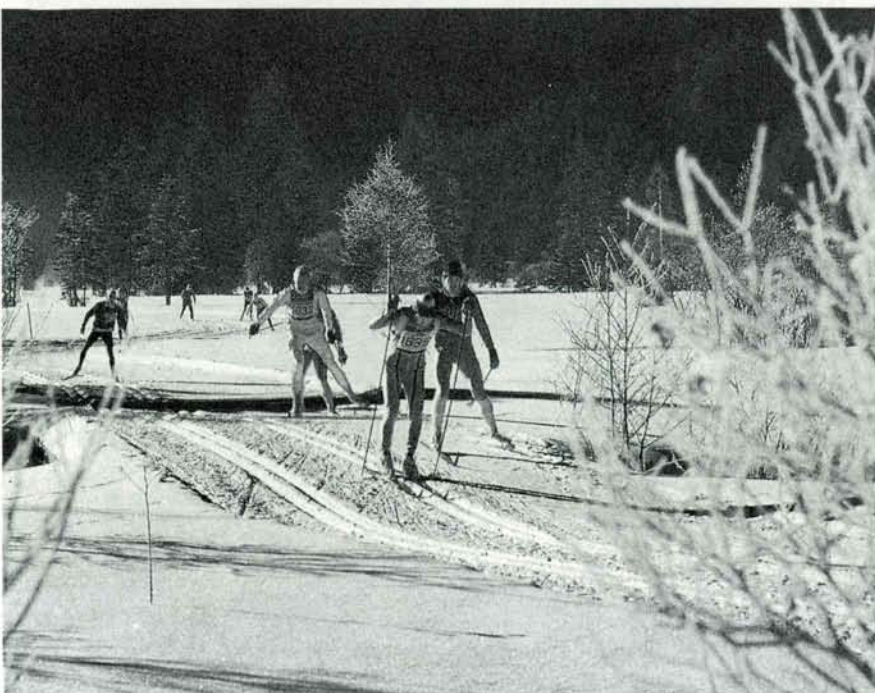
L'organització dels alemanys és molt bona. Vas a la cursa una mica d'hora. Abans de començar et poses a la cua i t'enceren els esquís –i molt bé que ho fan–, i tornen a encerar-te'ls quan estàs a punt de pujar un considerable desnivell del castell del Rei Lluís, i quan falten 15 km per a acabar tornem-hi. O sigui que no has de patir pel bon funcionament dels esquís. I pel que fa a la resistència física, cal dir que cada vuit quilòmetres hi ha avituallament per a restaurar forces.

Per als no tan iniciats hi havia curses de trenta, quinze i set quilòmetres, que es feren el dissabte amb les mateixes condicions ja explicades.

El viatge, el férem com sempre amb el bus-hotel amb lliteres. Vint hores d'anar i altres tantes de tornar, dormint tota la nit com socs, mentre els dos xofers feien quilòmetres per l'autopista.

Sortírem el dijous 2 de febrer a les vuit del vespre i vam tornar el dilluns 6 a les dotze del migdia.

Som una colla del Centre Excursionista de Catalunya que cada any fem una sortida d'aquestes i així anem sumant curses importants d'*skilanglauf* en la nostra història.

CRÒNICA DEL CENTRE

CURSET DE PAISATGE VEGETAL DE CATALUNYA

Durant el mes de març i part de l'abril d'enguany, el Grup d'Estudis Botànics *Ramon Pujol i Alsina* de la Secció de Geografia i Ciències Naturals ha organitzat un curset amb el títol «El paisatge vegetal de Catalunya». L'objectiu del curset era donar a conèixer els principals trets dels diferents paisatges vegetals del nostre país, a fi de donar un bagatge de coneixements als excursionistes i als interessats en el món de la natura, que els permeti d'observar la muntanya amb més profunditat i de poder entendre allò que veuen.

Es van programar sis sessions amb projecció de diapositives, que es feren a l'aula Pompeu Fabra:

1 de març: La vegetació mediterrània marítima, per Josep M. Panareda i Clopés.

8 de març: La vegetació mediterrània continental, per Josep M. Panareda i Clopés.

15 de març: La vegetació euro-siberiana submediterrània, per Josep Nuet i Badia.

22 de març: La vegetació euro-siberiana atlàntica, per Josep Nuet i Badia.

29 de març: La vegetació subalpina, per Àngel M. Romo i Díez.

5 d'abril: La vegetació alpina, per Àngel M. Romo i Díez.

Aquestes sessions han estat complementades amb tres excursions a altres tants paisatges representatius de la vegetació catalana:

25 de març: Arbúcies, Riells de Montseny (la Selva).

22 d'abril: Tossal de Montmell (Segrià).

17 de juny: Gorges de Núria (Ripollès).

Aquest curset ha tingut una gran acceptació i calgué tancar la inscripció en completar la capacitat d'espai de l'aula, sense poder atendre tots els qui volien assistir-hi. Hi han assistit més de seixanta consocios i altres persones interessades de Barcelona i d'altres ciutats catalanes.

Des d'aquestes ratlles volem donar les gràcies als botànics que han donat les lliçons, a tots els cursetistes per l'interès que han demostrat, als consocios de la Secció de Geografia que han col·laborat en les tasques d'organització i al president del Centre, Josep M. Sala, que ens volgué acompanyar el dia de la inauguració del curset i ens encoratjà a continuar en el nostre treball per l'excursionisme i pel Centre.

J. N. B.

PRESENTACIÓ DE LA GUIA EXCURSIONISTA DEL MONTSENY

El dia 19 d'abril va tenir lloc a la sala d'actes de la nostra entitat, la presentació oficial dels primers dos volums de la guia excursionista *Montseny*, original del nostre consoci Joan López i Cortijo, biòleg i excursionista.

El president del Centre, Josep M. Sala, va obrir la vetllada amb unes paraules d'agraïment tant per a l'autor com per a l'editorial Montblanc-Martín, en la persona de Glòria Puchades, i al mateix temps va aprofitar l'avinentsa per a esplanar-se enumerant les magnificències d'aquesta muntanya d'ametistes, com deia el poeta, que per ser tan propera convidava a anar-hi en qualsevol estació de l'any, cosa que des d'ara hom podrà fer acompanyat d'una guia molt ben documentada, amb quasi noranta itineraris diferents, llargs o curts, per les al-

tures o per les valls, de travessa o de tranquil·la passejada... Va anunciar també que abans d'acabar l'any en sortirà un tercer volum, en forma de guia turística, que invitarà a recórrer el massís i a anar coneixent tota la seva riquesa, ja que és precisament el coneixement allò que condueix al respecte de la natura com a patrimoni de tots.

A continuació féu ús de la paraula F. Xavier Gregori, cap de Publicacions del Centre, donant detalls de com va començar l'aventura de l'edició i de la forma que s'ha donat a l'obra, seguint la línia dels llibres de butxaca, útils per a portar a la motxilla i ser consultats durant l'excursió.

El consoci Josep M. Panareda, geògraf i estudiós del Montseny, féu la presentació d'aquests dos primers volums, fent un xic d'història de com va conèixer primer l'obra que l'autor. El manuscrit del treball de Joan López havia merescut el primer premi sobre *Defensa, divulgació i estudi del medi natural del Montseny*, instituït i patrocinat pel restaurant El Racó de Can Fabes, de Sant Celoni, i les Aigües Font del Regàs, d'Arbúcies. Coneixent l'obra va intuir com devia ser l'autor, que forçosament havia d'estimar la muntanya, perquè era escrita amb amor i un gran sentit de la responsabilitat. Quan el va conèixer a Arbúcies va comprovar que el seu judici s'ajustava a la realitat. Tot seguit s'adonà que parlava amb un jove excursionista il·lustrat, que havia recorregut el Montseny en totes direccions, amb una gran base científica, com ho faria un naturalista. Home de mirada penetrant, escodrinyadora, de posat seriós a primera vista, havia escrit un gran llibre del massís del Montseny, ric de contingut i acurat de forma.

Avui podem dir que tenim a l'abast una descoberta del Montseny, interessant i llamenera, sense recarregament i amb una gran riquesa de topònims minuciosament recollits per la mà experta del qui ha esmerçat moltes hores a recórrer el massís.

Finalment, l'amic Panareda féu un elogi del mapa que acompanya la guia, original de Josep Nuet, i també de l'ordenació del text, fruit d'una acurada revisió d'Eulàlia Nuet.

L'autor, sincerament emocionat en la seva exquisida modestia, va respondre agraït la bona acollida amb què es rebia aquesta obra seva i va tenir unes paraules molt sentides de gratitud per a tots els qui l'havien fet possible, molt especialment per a Mn. Pere Ribot, autor del pròleg, per a tots els pagesos i pastors anònims que li havien facilitat tants coneixements del seu Montseny, i per al mateix Centre, on, des de les primeres sortides, havia après a observar la natura i a conèixer el país, un bagatge que ha estat la base del seu treball posterior.

El nostre president va cloure la vetllada agraït al públic assistent que emplenava la sala la seva presència. Un llarg aplaudiment fou el colofó d'una vetllada, a la qual voldríem assistir sovint.

Estem segurs que tots els excursionistes voldran tenir a la seva biblioteca particular aquesta interessant guia del Montseny.

M. M.

DIADA DE SANT JORDI

Enguany la diada de Sant Jordi va ser presidida per un dia primaveral i, com és costum, a l'entrada de la nostra entitat es va muntar la tradicional parada de llibres amb les últimes novetats del Centre, editades per Montblanc-Martín, i totes aquelles altres obres de la literatura excursionista disponible i d'interès per als nostres socis.

La novetat fou que no es va poder portar a terme l'acte d'entrega d'insígnies al Saló de Cent de l'Ajuntament, com en altres ocasions, sinó que va tenir lloc al saló d'actes del Col·legi d'Arquitectes de la plaça Nova, molt més gran que la nostra sala d'actes.

Aquest és un dels anys que

hi ha hagut més guardonats, malgrat que no es va poder donar cap insígnia de platí. Foren 21 d'or i 57 d'argent.

El president, Josep M. Sala i Albareda, va obrir l'acte fent un repàs esquemàtic de les principals activitats del Centre en el transcurs de l'any i d'aquelles en què l'entitat va ser representada. Podríem destacar el reintegrar a la UIAA i la col·laboració en actes del Mil·lenari de Catalunya, entre moltes altres activitats culturals i esportives. Recordà els socis que havien estat distingits amb càrrecs, com Conrad Blanch, amb la creu de Sant Jordi, com Delmir de Queralt, etc. També parlà de l'expedició femenina al Cho Oyu de dues consòcies, Magda Nos i Mònica Verge; de la presència del Centre al Saló Nivàlia; de l'excursió amb el president Jordi Pujol a les fonts del Segre, i tingué un record pietós per a tots aquells socis que ens havien deixat per sempre.

A continuació va donar la paraula al Dr. Ramon Pasqual i Sans, catedràtic de Física i ex-rector magnífic de la Universitat Autònoma de Barcelona, que, amb la seva erudició, ens féu viatjar per l'univers, sempre des de conceptes físics, que ens va traspassar amb fluïdesa de detalls ben explícits, on prenen part els estels, les galàxies, la teoria de la relativitat, etc. Una excursió per l'univers amb el pensament i que qualsevol nit durant l'estada en un campament podem repetir tot mirant el sostre que ens envolta. Tot un món de realitat matemàtica on poques vegades tenim l'oportunitat d'aprofundir. El Dr. Pasqual ens va il·lustrar sobre una matèria que, evidentment, va lligada a la pràctica de l'excursionisme i el públic assistent va saber-ho valorar amb un fort aplaudiment.

Tot seguit es varen lliurar les insígnies d'or i d'argent als socis que pertanyien al Centre des de 1940 i 1965.

Aquest any no hi va haver cloenda amb el concert de la coral i es va trobar a faltar.

M. M.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE *LOS TRESMILES DEL PIRINEO*

El dia 15 de maig, sota la presidència de Josep M. Sala i Albareda, va tenir lloc a la sala d'actes de la nostra entitat la presentació del llibre *Los tresmiles del Pirineo*, original del nostre consoci de Siurana, Joan Buyse i un bon equip de col·laboradors, i editat per Martínez Roca S.A.

En féu la presentació el president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, Joan Garrigós, que va fer ressaltar el valor excursionista de l'obra, dirigida per Joan Buyse amb molta pulcritud i feta per un equip de pirineistes ben coordinats. Destacà el rigor de la catalogació dels 196 cims, l'objectivitat de l'equip de tots dos vessants del Pirineu, i afirmà que es tracta de la llista més completa fins avui dels pics de tres mil metres. L'obra conté també les preparacions per a portar a terme les ascensions, apunts biogràfics dels col·laboradors, bibliografia d'obres publicades i calendari d'ascensions.

Això no obstant, posats a engròssir el llibre, l'amic Garrigós va trobar-hi a faltar un apartat de protecció i conservació integral de l'alta muntanya i, decididament, no era pas partidari de batejar cims amb noms de persones, com apuntava l'autor en algunes ocasions.

A continuació féu ús de la paraula l'autor del llibre, Joan Buyse, que va manifestar que des d'un principi havia comprès que la realització de l'obra havia de ser tasca d'un equip compenetrat i amb una forta participació d'elements del Centre. Afirmà que va tenir la sort de trobar més de trenta persones idònies i heterogènies, entre les quals hi havia col·leccionistes de tres mils, presidents de clubs i federacions i autors de guies, entre ells sis del Centre.

Va expressar el seu agraïment a tots els components de l'equip i a la nostra entitat, per

la seva col·laboració, que fou constant, i féu una particular al·lusió als consocis Josep M. Sala i Agustí Jolis, els quals, amb la seva condició de pirineistes i escriptors, havien perfilat l'obra. També va tenir un record per a Robert Ollivier. I respecte al Besiberri del Mig, va dir que mereixia ser batejat amb el nom de l'amic Jolis, considerant que expressava l'opinió de molts excursionistes. Tot i així, el mateix Agustí Jolis havia dit amb anterioritat que no era partidari de posar noms de persones, com també opinava Joan Garrigós. I acabà expressant el seu desig que sigui el públic lector qui doni el veredict final d'aprovat o no.

Entre els assistents hi havia un representant de la casa editora, que va facilitar l'adquisició del llibre als assistents.

El president del Centre va cloure l'acte amb agraïments a l'autor, al presentador de l'obra i al públic assistent.

M. M.

PRESENTACIÓ DELS «QUADERNS D'ULDEMOLINS»

El dimecres 23 de maig, a la sala d'actes de la nostra entitat, va tenir lloc la presentació a Barcelona dels «Quaderns d'Ulldemolins». Què són, aquests Quaderns? Una col·lecció numerada en forma d'opuscles, d'unes setanta pàgines. En el transcurs d'uns quants anys n'han vist la llum quatre: *Ulldemolins, l'espai natural*, *Sobre les ales de l'aurora*, antologia poètica d'Ulldemolins; *Les Majorales del Roser d'Ulldemolins* i *Ulldemolins, en el segle XIX*.

Els responsables de les edicions, l'Ajuntament i col·laboradors van creure convenient donar-los a conèixer a Barcelona, on resideix una nombrosa colònia ulldemolinenca. Efectivament, aquests prioratins, sensibles a les coses de casa, varen acudir a la cita amb una visible satisfacció.

Fou per a l'entitat un contacte més amb aquesta vila prioratina, on tantes vegades els nostres socis han fet estada començant o acabant excursions pel Montsant i el congost de Fraguerau. La vetllada d'aquest dia, de caràcter cultural, ens hi apropiava mitjançant una documentació indispensable per a conèixer millor aquella contrada.

Va presidir l'acte Josep M. Sala, president del Centre, i vàrem poder comprovar la seva erudició, i els seus extensos coneixements d'Ulldemolins, del Montsant i els seus entorns; un enfilall de records evocadors de les seves estades a l'ermita de Sant Bartomeu, amb motiu de la fundació de l'Associació Excursionista Montsant, de la inauguració del pont penjat sobre el riu, al congost de Fraguerau, etc.

A continuació, féu ús de la paraula Mn. Joan Roig i Montserrat, rector d'Ulldemolins, d'origen mallorquí, arrelat al poble com un fill més, sacerdot poeta agradabilíssim d'escoltar i que viu tan estimat pels convidats. Demostrà amb la presentació dels Quaderns, el seu alt domini de la comunicació i el seu acurat llenguatge. Començà fent un preàmbul general de com havia sorgit la idea, de l'acollida que hi dispensà el consistori municipal i de com varen florir les col·laboracions. Féu ressaltar que en un poble d'uns sis-cents habitants, emprendre una obra literària com aquesta i que pogués tenir continuïtat era ben agosarat. El temps transcorregut ha demostrat que en pot tenir, perquè són acceptats amb il·lusió. El material per a noves edicions existeix, cosa que vol dir que darre els col·laboradors hi ha tot un poble conscient de la vàlua de la seva història, dels seus costums i les seves tradicions. Va prosseguir fent una exposició a tall de sumari, dels quatre Quaderns, afegint-hi unes breus biografies dels autors, i acabà agraïnt l'acollida de l'entitat per a donar-los a conèixer a Barcelona.

La dissertació de Mn. Joan

Roig fou elogiada pel públic assistent que omplia la sala d'actes, i en aquell ambient es respirava el desig de tenir-ne una gravació per a poder-la escoltar en aquells moments escaients, quan la melangia apareix, a causa de la distància, i hom voldria tornar a la gleba i el destí et lliga a ciutat, encara que només sigui temporalment.

A continuació prengué la paraula el batlle d'Ulldemolins, Jaume Figueres, amb un parlament que, si bé fou breu, va complaure els assistents, que l'escoltaren satisfets de trobar-se en un lloc on molts anys abans havien parlat il·lustríssimes personalitats, des de Jacint Verdaguer a Pompeu Fabra, per esmentar-ne només un parell. Els fills d'Ulldemolins saberen agrair les seves paraules i la invitació a l'acte amb un fort aplaudiment.

Després, en absència del president, el secretari de la junta directiva, Hilari Sanz, va cloure l'acte en nom de l'entitat, amb una dissertació plena de sentiment, amb perfils fins i tot poètics i molt ben teixida de records, de sojorns a les obagues montsantines i a les ermites, d'inauguracions, aplecs i diades, i un llarg reguitzell de pàgines viscudes, ben evocadores de jornades curulles de satisfacció i de fortes amistats. També va parlar dels Quaderns, que ja coneixia, i de la complaença que li havia proporcionat la seva lectura. Finalment encoratjà l'equip editor a prosseguir per aquest camí, i agrai el suport de l'Ajuntament i el Consell Comarcal. També agrai a Mn. Joan Roig la seva acurada presentació, i a Lurdes Masip, regidora de Cultura, a Montserrat Toldrà, autora dels volums 1 i 4, i als assistents la seva companyia en semblant esdeveniment cultural.

La vetllada va acabar amb un refrigeri, que va donar peu a la conversa i als retrobaments. Diada d'exultació de les que es recorden sempre i que per a la nostra entitat són un motiu de satisfacció.

M. M.

CONCERT DE PIANO A QUATRE MANS

El dijous 24 de maig vam assistir a un concert de piano a quatre mans, a la nostra sala d'actes, executat per les joves concertistes Ònia Suz-Berge i Eugènia Arús.

En el programa, que va constar de dues parts, vam escoltar-hi un escollit ventall de peces de coneguts compositors, com Serra, Mozart, Debussy, Grieg i Gershwin, una selecció que la majoria dels assistents demostraren conèixer i sentir-s'hi identificats.

Les dues joves concertistes, professores de piano des de fa dos anys, havien donat amb anterioritat concerts a Barcelona, Martorell i Caldes de Malavella. Demostraren el seu virtuosisme, domini de l'execució conjunta i sensibilitat artística i temperament interpretatiu.

Tothom va quedar satisfet del concert i reberen moltes felicitacions de consòcies nostres professionals de la música, i els proposaren nous concerts. En definitiva, fou una vetllada musical d'aquelles que deixen un bon record i que desitjaríem que sovintegessin.

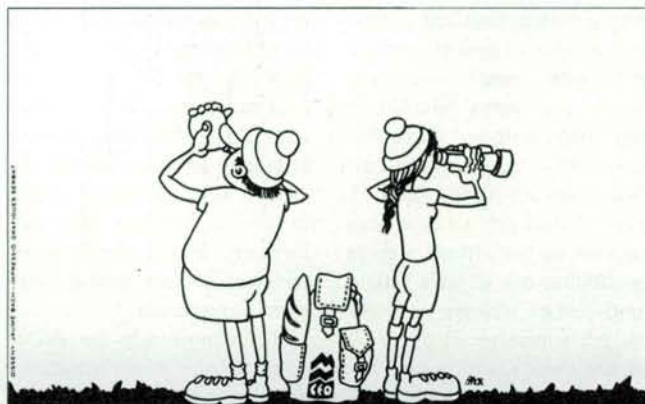
El nostre president, Josep M. Sala, va fer-los ofrena d'uns valuosos llibres editats pel Centre Excursionista de Catalunya, degudament dedicats, com a record del seu pas per la nostra entitat.

M. M.

CRÒNICA DEL MÓN EXCURSIONISTA

XIII EMBARDISSADA

Entre les manifestacions excursionistes més importants de

22 d'Abril de 1990

XIII EMBARDISSADA

Oix, Mestrecà, Rabassa, el Riberal de Beget, Monars, Maïans, el Toll, Ormoier, Grau d'Escales, Oix

Organitza:
CENTRE EXCURSIONISTA OLOT

Catalunya, cal destacar l'Embardissada que cada any organitza el Centre Excursionista d'Olot.

Enguany, el 22 d'abril, les previsions meteorològiques adverses i les pluges i nevades dels dies anteriors van fer que el nivell de participació no arribés a l'habitual dels darrers anys. El dia semblava que anava bé, amb amplis espais de cel blau i sol. En tornar la tarda, però, començà el plovisqueig, amb tronada i calamarsada, que deixà uns moments la vall d'Hortmoier ben blanca, per a acabar ja en plugeta fins a Oix.

Sense fer cap cim, el recorregut d'aquesta XIII Embardissada va ser formidable: una excursió antològica del que és l'Alta Garrotxa. Cada vegada que hom participa en aquestes marxes es descobreixen nous indrets i paisatges espectaculars: aspres cingleres, vegetació exuberant per on recorren camins meravellosos, ermites evocadores d'un passat remot i legendari.

Aquesta vegada la presència de la neu als cims més propers, el Comanegra, puig de les Bruïxes i encara al puig d'Ou i el Talló, amb el rerafons dels altres cims ripollesos, va donar una visió insòlita.

La caminada començà sortint d'Oix, cap a Mestrecà, Rabassa, el riberal de Beget, Monars, Maïans, la balma de les Gralles, la vall del Toll, Hortmoier, el grau d'Escales, la palanca d'Agafa l'Ase, per a retornar a Oix.

Hi esmerçàvem vuit hores llargues de camí. Les embardissades no són competitives, hom marxa lliurement al seu propi ritme.

El cronista no pot menys de donar les gràcies d'aquesta i d'altres embardissades als organitzadors.

Les coses no es fan sols de belles paraules. Les hores que han esmerçat en aquestes embardissades no tenen preu.

Només voldria remarcar el que ens diuen en la guia i que

hem constatat realment al nostre pas. «En un punt el camí era esllavissat, però conservava l'espai just per a posar-hi el peu. Amb motiu de l'Embardissada hem arranjant aquest i altres passos conflictius del Toll, especialment pensant en el gran nombre de participants i en la possibilitat que el terra estigui moll»... «Les baranes protectores per a protegir el pas d'un escaler obert a la roca, molt bonic, però tremendament encinglat»...

«Al torrent del Toll, un aïrós pont de fusta penjant, construït pel CEO amb motiu d'aquesta Embardissada, torna a permetre un trànsit còmode i segur d'una riba a l'altra»... «Unes lloses inclinades que dificulten el pas, paratge força encinglat que ha calgut reformar». Contínuament veiem expressions així: «tot aquest tram estava completament embardissat, i ha calgut estassar-lo per a fer novament possible el pas»... Un altre arranjament important a la palanca d'Agafa l'Ase, i així aniríem prosseguint. Això aviat està llegit, però tots aquests treballs són fets a la muntanya a hores de camí.

Per a la indicació del camí a seguir s'han utilitzat uns dos mil cartells sageta, dels quals no quedarà rastre després de l'Embardissada, i uns pedrons estratègics fets per a aquesta ocasió i que orientaran el camí als excursionistes. Al llarg de l'itinerari s'ha passat per cinc controls que anoten el pas dels participants, i que són tancats per l'equip «escombra».

Encara cal remarcar el magnífic llibret guia que es lliura en fer la inscripció, i que recull la descripció detallada del recorregut, un mapa amb corbes de nivell a escala 1:25.000, un estudi de la vegetació de la zona amb el corresponent mapa, un manifest de defensa de la vall d'Hortmoier, un sentit escrit sobre els habitants de Monars, dibuixos a la ploma i un perfil dels desnivells del recorregut.

Els excursionistes, doncs, hem de felicitar sincerament el magnífic impuls col·lectiu de l'equip d'entusiastes que s'ocu-

pa de l'organització i que dona un prestigi merescut a l'entitat. Tant de bo les institucions s'adonessin d'aquests lloables afanyos! Les obres veritablement fetes amb amor són les més positives. L'excursionista estima la terra, el seu país. Com més l'estimes, més et plau de fer-la conèixer als qui també l'estimen i la respecten.

L'Embardissada no és un aplec, és una joiosa manifestació de germanor excursionista i de fidelitat a la muntanya. Que per molts anys ens puguem reveure en semblants jornades, amics del Centre Excursionista d'Olot!

Joan Posa

ACTE D'HOMENATGE A MIQUEL COLL I ALENTORN

El dia 24 d'abril, a la sala d'actes d'Òmnium Cultural, es va celebrar un acte d'homenatge a Miquel Coll i Alentorn. La nostra entitat hi va ser representada per l'ex-president Lluís Puntís, Agustí Jolis i aquest cronista.

Entre els anys 1941 i 1987, Miquel Coll i Alentorn havia ensenyat arreu de Catalunya la nostra història, aquella que no incloïen els estudis d'aquella època dictatorial, impartint una infinitat de cursos i donant conferències, i els seus alumnes, agraïts, van decidir fer-li un homenatge amb la col·laboració de l'Òmnium Cultural, la Unió Democràtica de Catalunya i el Foment de la Sardana de Barcelona, oferint-li l'edició de l'única obra que havia escrit per a teatre i que restava manuscrita, titulada *De la vida de l'infant Pere*.

Per donar una major rellevància a l'acte van haver-hi uns parlaments a càrrec de Joaquim Cabeza i Valls, que féu un resum històric dels cursos, amb l'enumeració dels llocs on s'havien pogut portar a terme, amb més o menys tranquil·litat, i d'Albert Manent, que dissertà sobre la trajectòria exemplar de l'homenatjat dins la família, la

vida pública administrativa i el partit. Altres breus intervencions del president del Foment de la Sardana, del d'Òmnium Cultural, del conseller Agustí Bassols i de Joaquim Xicoy, president del Parlament de Catalunya, van cloure la vetllada d'homenatge a aquest patriota de soca-rel.

Abans, però, vam tenir el goig de sentir la veu de l'homenatjat, que va agrair els elogis que s'havien fet de la seva persona, que considerava immereïts, ja que la història de Catalunya, l'explicava per omplir un buit que existia sobre aquesta important parcel·la de la nostra vida nacional, i que afirmà també que sempre es va sentir retribuït en veure que el nombre d'alumnes augmentava i que les lliçons mereixien interès i atenció. I aquest acte, promogut pels seus alumnes i amics, digué finalment que l'acceptava pensant que, més que un reconeixement a la seva tasca pedagògica, era una manifestació pública d'amical fraternitat entre professor i alumnes.

L'obra de teatre esmentada es pot consultar a la nostra biblioteca, per gentilesa dels organitzadors.

M. M.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE *LES NOSTRES MUNTANYES*

El passat dia 24 d'abril, en els locals del Museu de l'Esport «Melcior Colet», tingué lloc la presentació del llibre *Les nostres muntanyes*, del qual és autor el conegut muntanyenc Josep Barberà i Suqué.

Barberà, excursionista i escalador incansable, ha volgut donar una breu ressenya de quasi tots els cimals de la nostra terra i això l'ha portat a escriure aquesta obra, de la qual ara ha vist la llum el primer volum, dedicat a les muntanyes del Pirineu i el Pre-pirineu. Un segon volum serà dedicat a les muntanyes de la resta del Principat.

Féu la presentació de l'obra

Joan Cervera i a més de l'autor, que agrai les ajudes rebudes, pronunciaren unes paraules, Joan Garrigós, president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, i Fidel Sust, director general de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, que clogué l'acte.

La nostra felicitació a l'amic Barberà, i a la Secretaria General de l'Esport, que ha fet possible la publicació d'aquest llibre.

J. M. S. A.

APLEC DE L'ERMITA DE SANT JERONI DE MÓRA D'EBRE

Dins el calendari tradicional de festes de Móra d'Ebre figura l'Aplec a l'ermita de Sant Jeroni, que va tenir lloc el dia primer de maig.

Aquest any el Patronat d'Amics de Sant Jeroni ha arranjat els accessos, asfaltant una bona part del camí, ha agençat l'entorn i ha aconseguit el subministrament d'aigua potable.

És una diada que aplega persones de la Ribera i de la Terra Alta. El programa cada any és similar: processó, missa solemne, el famós ranxo popular, que tothom pot assaborir per gentilesa de l'Ajuntament, i sardanes.

M. M.

NOUS ARBRES MONUMENTALS A LES COMARQUES TARRAGONINES

Els Serveis Territorials del Departament d'Agricultura Ramaderia i Pesca de la Generalitat a Tarragona han anunciat cinc arbres considerats monumentals que vénen a sumar-se als dos ja reconeguts. Els d'aquesta tongada estan situats a Querol (alzina), el Montmell (freixe), Tortosa (plàtan) i Arnes (pi i pimpoll).

M. M.

PRESENTACIÓ DE LA HISTÒRIA DE BARBERÀ A TRAVÉS DELS NOMS

El dissabte dia 5 de maig es féu la presentació del llibre *Història de Barberà a través dels noms*, original de Carme Plaza i Arqué, a la sala d'actes de la Cooperativa Agrícola de Barberà de la Conca. El llibre ha estat editat per l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV.

M. M.

SETANTÈ ANIVERSARI DE LA BIBLIOTECA POPULAR DEL VENDRELL

Aquest any compleix setanta anys la Biblioteca Popular del Vendrell, construïda per la Mancomunitat i inaugurada pel seu president, Josep Puig i Cadafalch, eximi soci de la nostra entitat. Aquesta biblioteca té actualment més de 20.000 llibres de consulta i és una de les sis de Catalunya que disposen d'un servei de fonoteca i videoteca.

M. M.

HOMENATGE A FRANCESC MAGRANÉ I PELLICÉ AL CONGOST DE FRAGUERAU

El dia 15 de setembre de 1989 moria als vuitanta anys, l'excursionista reusenc, gran amic del Centre, Francesc Magrané i Pellicé. La nostra entitat va sentir aquesta pèrdua com a pròpia, puix que perdiem un amic identificat plenament amb el nostre tarannà i que col·laborà amb nosaltres sempre que en va tenir l'oportunitat. Valgui com a exemple el cicle d'excursions denominades «El Montsant d'est a oest» o aquell I Aplec dels Països Catalans al tossal dels Tres Reis a Fredes. Durant anys hi va haver una relació molt estreta i la seva presència ens omplia de satisfacció.

Passats vuit mesos, ens van fer saber que un grup d'amics fidels rendien homenatge a l'amic desaparegut al congost de Fraguerau, i la nostra entitat hi fou representada pel secretari de la junta directiva, Hilari Sanz, l'ex-president Lluís Punts i aquest cronista.

El dia 20 de maig, doncs, va tenir lloc aquest acte entranyable, als Tres Juradets, situats al congost de Fraguerau, del masís del Monsant. L'acte va consistir en una missa cantada a l'ermita de Sant Antoni, oficiada pel rector d'Ulldemolins, Mn. Joan Roig, que va recordar-lo amb unes senzilles paraules, plenes de tendresa i sentiment.

Després s'emprengué el camí del coll del Prat, les Cadoelles Fondes i la Roca Balladora; davant del camí que porta al racó de la cova de la Pastera, un rètol indicava el camí cap als enlairats conglomerats dels Tres Juradets, un d'ells abillat amb una gran senyera catalana, que es distingia des de lluny.

Situats en aquell mirador d'extens panorama, la cerimònia va continuar. Els organitzadors havien escollit molt encertadament el Juradet del mig per a col·locar-hi una placa de ferro i bronze, a una altura prudent per a poder-la llegir bé. La filla de l'homenatjat va córrer la cortineta i la placa quedà al descobert: «En record de Francesc Magrané i Pellicé, un home, un muntanyenc. 20 de maig del 1990. Els teus companys excursionistes».

Tot seguit tingueren lloc els parlaments: unes breus intervencions elogiant les virtuts de l'homenatjat, el gest simbòlic i perdurable de l'efemèride, el mestratge rebut, la germanor excursionista que sempre recomanava i els dots de dirigent que al llarg de molts anys se li reconeixien.

Entre els reunits, que devien ser més de cent, hi havia dirigents de l'Agrupació Excursionista Montsant d'Ulldemolins i del Reddis de Reus. Un petit grup coral entonava cançons després de cada intervenció.

La filla de Francesc Magra-

né restà satisfeta de l'acte i dels amics que havien acudit a la cita i li havien demostrat que l'amistat entre els excursionistes és perdurable. El seu pare havia sembrat en terreny adobat i aquell dia veia que florien les seves «llicons a muntanya». Un estol de joves seguidors seran els continuadors de la bona tasca duta a terme per l'amic Magrané, per això eren allí desplegant la seva eficàcia organitzadora.

La temperatura estiuenca i un dinar de germanor a l'ermita de Sant Antoni van arrodonir la diada.

Prou sabem que no podem fer retornar els amics que ens precedeixen en el camí eternal, però almenys aquesta placa perpetuarà la seva memòria, com la d'altres amics que en el vessant septentrional del Montsant són recordats: el poeta Ventura Gassol i el mestre Elisard Sala.

Que l'any 2001, en què s'escaurà el centenari de la Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus, ens puguem retrobar novament en aquesta contrada tan plena de bons records.

M. M.

MOUNTAIN WILDERNESS DE CATALUNYA

L'any 1987 el Club Alpi Acadèmic Italià i la Fundació Sella van presentar a Biella (Itàlia) la proposta *Mountain Wilderness*, que portà al naixement internacional d'un organisme que vetllés per la defensa de l'alta muntanya. Fou una reunió en la qual varen participar alpinistes de totes les nacions. El resultat fou esperançador. L'any 1989 va tenir lloc una reunió a la seu de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya a fi de crear-la al nostre país. Entre els assistents hi havia el nostre president, Josep M. Sala, i, després d'un constructiu debat, va quedar constituïda l'associació catalana el 15 de febrer de 1990.

Calia donar-ho a conèixer als excursionistes, ja que és oberta a tothom; solament cal estimar la muntanya i intentar mantenir-la sense modificacions o alteracions perjudicials.

Amb aquest objectiu es va fer un acte públic a l'Auditori de la Caixa de Barcelona del carrer de Jaume I, amb l'assistència del coordinador general, Carlo Alberto Pinelli, i el secretari general, Alessandro Gogna, d'Itàlia, de Jordi Pons, garant i promotor del moviment a Catalunya, i Joan Garrigós, president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, i d'altres destacats dirigents espanyols i francesos. Tots ells feren ús de la paraula.

L'acte es va cloure a la nostra entitat, on es va fer un brindis per la bona marxa de la flamant associació.

M. M.

PUNTUALITZACIONS SOBRE L'ARTICLE DEL REFUGI DEL TURBÓ

Hem rebut una atenta carta del Comitè Català de Refugis de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, en la qual ens fa notar dues inexactituds que han detectat en l'article «Un excés de confiança. El refugi del Turbó» (MUNTANYA, núm. 767, febrer 1990), que aclarim a continuació:

1ª Sobre la propietat del refugi del Turbó. Aquest refugi és de la Federación Aragonesa de Montañismo i no com es diu en l'article.

2ª Sobre la causa d'un accident mortal a coma de Vaca. Aquest accident, en el qual moriren uns joves a l'hivern, no va ser perquè el refugi de Coma de Vaca fos tancat, sinó perquè no hi arribaren i se'ls féu de nit. El refugi de Coma de Vaca sempre ha estat un refugi obert.

Amb aquestes puntualitzacions esperem que haurem esmenat aquestes inexactituds, ben lamentables, que no havíem advertit.

J. N. B.

IX Cursa al tuc de Mulleres-1990

Classificació del superitinerari

Lloc	Nom	Cat	Pujada	Total
1.	C. Sabaté-P. Satgé	S-H	1h05'	3h10'23''
2.	J. Canals-J. Soulié	S-H	1h05'	3h17'45''
3.	F. Martínez-B. Sabadell	S-H	1h15'	3h38'07''
4.	M. Sánchez-E. Lucas	S-H	1h18'	3h41'24''
5.	J. Sinfreu-D. Santuré	S-H	1h08'	3h42'15''
6.	J. Sánchez-J. Palacios	S-H	1h16'	3h51'44''
7.	P. Vidal-J. Castagné	S-H	1h21'	4h39'40''
8.	J. Campaña-X. Lamas	S-H	1h23'	4h48'50''
9.	A. Cordero-R. Dalmau	S-H	1h40'	4h54'49''
10.	X. González-J. Cervelló	S-H	1h45'	4h59'14''
11.	M. Ferrer-S. López	J-H	1h38'	5h01'23''
12.	P. Nicolás-M.A. Puertas	S-H	1h27'	5h04'48''
13.	C. Muñoz Repiso-C. Soria	V-H	1h24'	5h06'10''
14.	F. Villamor-M. Oliveras	S-H	1h45'	5h59'02''
15.	J. Bisquet-J. Rovira	S-H	1h48'	*6h05'00''

(*) 40' de penalització per no pujar al coll de Barrancs

Classificació femenina

(Temps d'arribada al tuc de Mulleres)

1.	A. Hernández-A. Masip	S-D	2h04'
2.	P. Frías-M. Sans	S-D	2h22'
3.	C. Valldosera-J. Valldosera	S-D	2h27'
4.	D. Mas-M. Forasté	S-D	2h32'
5.	L. Muñoz-P. Blanco	S-D	2h35'
6.	N. Casals-L. Salcedo	S-D	2h41'
7.	N. Parés-A. Muntané	S-D	2h42'
8.	M. Estrada-U. Willius	S-D	2h54'
9.	J. Sales-N. Querol	J-D	3h00'

Classificació júnior

(Temps d'arribada al tuc de Mulleres)

1.	C. Suárez-C. Morena	J-H	1h16'
2.	M. Ferrer-S. López	J-H	1h38'
3.	J. Querol-E. Bladé	J-H	1h47'

Classificació júnior femenina

(Temps d'arribada al tuc de Mulleres)

1.	J. Sales-N. Querol	J-D	3h00'
----	--------------------	-----	-------

Classificació veterans

(Temps d'arribada al tuc de Mulleres)

1.	C. Muñoz Repiso-C. Soria	V-H	1h24'
2.	F. Casado-A. Rodríguez	V-H	1h44'
3.	J.A. Pérez-J. Berlanga	V-H	1h56'
4.	J. Sourribes-J.C. Galy	V-H	2h01'
5.	F. Izard-P. Coll	V-H	2h41'

Classificació equips mixtos

(Temps d'arribada al tuc de Mulleres)

1.	N. Aleix-F. van Herrenveghe	MIX	2h21'
2.	J.E. Sillaurren-M. Arnau	MIX	2h48'
3.	P. Bladé-G. Bladé	MIX	2h54'

Classificació absoluta (continuació)

(Temps d'arribada al tuc de Mulleres)

Lloc	Equip	Cat.	Temps
16.	C. Suárez-C. Morena	J-H	1h16'
17.	G. Abadie-P. Liehr	S-H	1h27'
18.	S. Massagué-M. Sala	S-H	1h32'
19.	J.M. Tey-A. Martínez	S-H	1h33'
20.	M.A. Santamaria-A. Sánchez	S-H	1h44'
21.	F. Casado-A. Rodríguez	S-H	1h44'
22.	R. Domènech-F. Díaz	S-H	1h45'
23.	F. Farré-J. Farré	S-H	1h46'
24.	J. Querol-E. Bladé	S-H	1h47'
25.	C. Roca-J. Elena	S-H	1h48'
26.	P. Tous-M. Repavaz	S-H	1h51'
27.	J. Colet-V. Marín	S-H	1h56'
28.	J.A. Pérez-J. Berlanga	V-H	1h56'
29.	Manuel Balet-J. Pare	S-H	1h57'
30.	J. Garrido-J. Martínez	S-H	1h58'
31.	A. Rouzeaud-M. Simonet	S-H	1h59'
32.	R. Bach-D. Torrent	S-H	1h59'
33.	J.L. Hurtado-S. Hurtado	S-H	2h00'
34.	J. Sourribes-J.C. Galy	V-H	2h01'
35.	L. Colomines-J.M. Sala	S-H	2h02'
36.	R. Pallas-P. Oller	S-H	2h04'
37.	A. Masip-A. Hernández	S-D	2h04'
38.	S. Carrillo-C. Terma	S-H	2h05'
39.	J. González-E. Quintano	S-H	2h08'
40.	A. Floriach-E. Figueres	S-H	2h12'
41.	J. Pérez-M. Santamaria	S-H	2h14'
42.	R. Solé-F. Paune	S-H	2h14'
43.	F. van Herrenveghe-N. Aleix	MIX	2h21'
44.	Q. Campos-P. Gelis	S-H	2h22'
45.	J.L. Fernández-A. Fernández	S-H	2h22'
46.	J.A. Bermejo-P. Salas	S-H	2h22'
47.	P. Frías-M. Sanz	S-D	2h22'
48.	CH. Manget-C.A. Gallegos	S-H	2h23'
49.	F. Terradas-L. Olivas	S-H	2h27'
50.	M. Castells-M. Esteva	S-H	2h27'
51.	J. Valldosera-C. Valldosera	S-D	2h27'
52.	A. Bernardo-F. Ajarnaute	S-H	2h28'
53.	O. Rosselló-G. Mases	S-H	2h29'
54.	D. Mas-M. Forasté	S-D	2h32'
55.	T. Izko-P.F. Elizalde	S-H	2h35'
56.	L. Muñoz Repiso-P. Blanco	S-D	2h35'
57.	R. Junyent-V. Espinosa	S-H	2h35'
58.	F. Izard-P. Coll	S-H	2h37'
59.	M. Cabestany-R. Cabestany	S-H	2h37'
60.	I. Garcia-M. Rey	S-H	2h37'
61.	C. Roig-J. Lafarga	S-H	2h37'
62.	M. Casals-L. Salcedo	S-D	2h41'
63.	A. Jou-J.M. de Hamdedeu	S-H	2h41'
64.	N. Parés-A. Muntaner	S-D	2h42'
65.	J.E. Sillaurren-M. Arnau	MIX	2h48'
66.	L. Pibouleu-J. Paimo	S-H	2h50'
67.	J. Cardona-J. Guasch	S-H	2h53'
68.	P. Bladé-G. Bladé	MIX	2h54'
69.	M. Estrada-U. Willius	S-D	2h54'
70.	N. Querol-J. Sales	J-D	3h00'

II Copa Internacional dels Pirineus

Classificació absoluta

Lloc	Equip	Temps Traça Catalana	Temps Tuc Mulleres	Temps Total
1.	Pierre Satge Christian Sabather	2h38'49"	3h10'23"	5h49'12"
2.	Jacques Soulié Jordi Canals	2h44'46"	3h17'45"	6h02'31"
3.	Berenguer Sabadell Francesc Martínez	3h19'10"	3h38'07"	6h57'17"

Classificació femenina

Lloc	Equip	Temps Traça Catalana	Temps Tuc Mulleres	Temps Total
1.	Anna Masip Aurora Hernández	5h 28'01"	2h 04'00"	7h 32'01"

Classificació júnior

Lloc	Equip	Temps Traça Catalana	Temps Tuc Mulleres	Temps Total
1.	Carlos Suárez Carlos Morena	3h 13'54"	1h 16'00"	4h 29'54"

LLIBRES I MAPES

FLORA DEL MASSÍS DEL PORT

Lluís de Torres i Espuny. Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1989.

L'autor ha dedicat molts anys a herboritzar a les muntanyes dels ports de Beseit durant diferents períodes. El treball continuat de l'any 1987 i part del 1988 ha donat com a fruit

aquest complet treball acabat d'aparèixer.

L'autor reivindica la denominació del topònim *Port* per a identificar el massís, enfront del de *Ports* o *Ports de Tortosa* o *Ports de Beseit*, ja que el primer és el que sempre han emprat els habitants del país.

Després d'una breu descripció del territori en els aspectes de relleu, estratigrafia, litologia, edafologia, hidrologia, clima i població, s'entra de ple en l'aspecte florístic. S'ha tingut en compte la bibliografia i les citacions de tots els botànics que durant més d'un segle han herboritzat al massís, fent un treball global per tal d'inventariar tota la flora del Port.

Cada espècie vegetal té una descripció de l'hàbitat en què es troba, seguit de les citacions prèvies i de les pròpies de l'autor. Al final de l'obra s'inclouen els set mapes, on es pot trobar dins l'entramat del reticle UTM d'1 x 1 km, la localització més concreta dels indrets on ha estat trobada cada espècie. Hi ha també un índex de

topònims i un breu vocabulari dels noms catalans autòctons de les plantes.

En definitiva, ens trobem davant d'un estudi científic important sobre una zona, el massís del Port, desconeguda encara en molts aspectes.

Joaquim Ferràs i Prats

QUE BONICA ÉS LA MUNTANYA

Ricard Fernández i Molinet. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989. 96 pàgs. il·l. (Llibres de motxilla, 37).

El trenta-setè llibre de la col·lecció toca un tema poc habitual: la muntanya tractada amb un humor una mica esbojarrat, que potser agradarà a molts i no tant a d'altres. Perquè aquest és un tema subjectiu, que depèn, no tant de la manera de ser del lector, com del seu estat d'ànim.

Calia, però, fer aquesta experiència i l'autor se n'ha sortit prou bé.

J. M. S. A.

HOMES I REFUGIS

Joan Masats i Climent. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989. 96 pàgs. il·l. (Llibres de motxilla, 38).

Aquest llibre és l'obra pòstuma de Joan Masats, que morí sobtadament abans de veure-la publicada. Una història curta però ben documentada sobre els refugis de muntanya a Catalunya i els qui l'han portada a terme, escrita d'una manera planera i agradable de llegir, i de la qual fem nostres les paraules amb què acaba: «Espero i desitjo que per molts anys continuï amb la mateixa empena, tot demanant a tothom que doni un cop de mà en aquesta difícil tasca de construir i, encara més, de conservar un patrimoni que, en definitiva, és de tots».

J. M. S. A.

ARAZAS DE ABAJO ARRIBA Ordesa - Gavarnie - Pineta - Escuain - Añisclo - Bujaruelo

Jesús M. Rodríguez. Ed. Gailur, Centro Información de Montaña. Sant Sebastià, 1989.

J.M. Rodríguez ha fet un intens treball de recopilació de materials descriptius al voltant de la vall d'Ordesa. El resultat és un volum on es detallen 327 itineraris, que van des de les vies d'accés normal als cims, fins a les moltes i variades vies d'escalada que el massís del Mont Perdut ofereix, sense oblidar alguns dels descensos de barrancs, que l'intens treball d'erosió en el terreny calcari possibilita.

Una primera part, la de generalitats, ens dona una idea de la creació del primer parc nacional a l'Estat espanyol i la seva evolució fins avui dia. Unes interessants anotacions reflecteixen la història de l'activitat muntanyenca en la zona, amb els noms dels seus protagonistes. No falten unes breus indicacions sobre la flora i la fauna, i, com és normal en moltes guies, una relació de refugis i abrics que possibiliten les excursions pel parc i els seus entorns.

Llàstima que la pobra presentació tipogràfica desmereixi un bon tros el treball.

J. M. S. A.

UN PYRÉNÉISTE MÉCONNU. LOUIS ROBACH, 1871-1959

Michel Weidner. Ed. Librairie des Pyrénées. Pau, 1989.

Louis Robach, un pirineista desconegut per a la majoria de muntanyencs catalans, féu, juntament amb Falisse, Porter i Gaurier, la primera ascensió amb esquís al Mont Perdut el 4 de juny de 1906.

Petit detall d'un home apassionat i bon xic extravagant, la seva targeta de visita deia: Louis Robach. Astrònom, fotògraf, alpinista i a vegades cirurgià dentista. No té auto.

Tota una descripció!

Michel Weidner s'interessa per aquest personatge i del seu interès nasqué aquest llibre.

En una primera part, escrita per Weidner, se'ns conta la història d'una vida ben plena. Ens fa conèixer l'home, les seves afeccions, les seves passions: col·leccionista, astrònom, fotògraf, viatger infatigable d'una sobrietat espartana i, sobretot, el gran muntanyenc que fou. En una segona part, Weidner cedeix el protagonisme al mateix Robach, mitjançant una pacient recollida dels seus escrits dispersos, i d'aquesta manera, coneixem de primera mà moltes de les activitats d'aquest gran home que fou Louis Robach.

Un llibre que no hauria de faltar en cap biblioteca d'un muntanyenc que s'interessi una mica per la història del pirineisme.

J. M. S. A.

L'OBERLAND BERNOIS À SKIS

Daniel Anker i Hans Grassen. Editions Denoël. París, 1990.

Un altre bell volum de la col·lecció creada per Gaston Rébuffat i que recull els cent descensos més bonics i excursions amb esquís per l'Oberland bernès. Naturalment, sempre a criteri dels autors.

Com de costum, bona impressió, fotografies molt boniques i textos explicatius fan venir salivera als afeccionats a l'esquí de muntanya i, d'aquestes pàgines, és possible que en surti més d'una excursió als Alps Bernesos.

J. M. S. A.

GUIA DE LES ALGUES I ELS LÍQUENS DELS PAÏSOS CATALANS

Jaume Cambra, Antoni Gómez i Jordi Rull. Ed. Pòrtic, 1989, 190 pàgs. il·l. (Conèixer la natura, 7).

GUIA DE LES MOLSES I LES FALGUERES DELS PAÏSOS CATALANS

Enric Gràcia i Mercè Sanz. Ed. Pòrtic, 1989, 189 pàgs. il·l. (Conèixer la natura, 8).

Heus ací dos llibres que ens permeten aproximar-nos a la part de la botànica que és més diferent del que a un nivell vulgar es coneix per una planta i, per tant, més difícil.

Cal dir d'entrada que l'aspecte de la presentació dels llibres és molt digne, amb fotografies en color, dibuixos i esquemes que ajuden a la comprensió i la identificació de les espècies. Tanmateix, en voler utilitzar els llibres, hem tingut la sorpresa de trobar un llenguatge molt tècnic, potser impròpi d'un text destinat a les persones que volen introduir-se en el món de les plantes sense flors. Sembla que els autors, bons coneixedors de les seves respectives especialitats, no hagin sortit del seu món quotidià, el dels especialistes, en molts aspectes molt allunyat del món dels amants de la natura. És una llàstima que no s'hagi fet un esforç més gran de buscar i aplicar, sense por de passar per poc científic, un llenguatge més entenedor. Si volem fer arribar els complexos coneixements del món de la natura a un segment important de la població, hem de resoldre el problema de la comunicació. La nomenclatura tècnica, imprescindible d'altra banda, és un dels majors obstacles per a les persones que s'interessen per primera vegada pel món natural i el llenguatge dels especialistes, moltes vegades, els és un llenguatge del tot críptic, que els porta a abandonar una afecció encara incipient. Davant d'això, els especialistes s'han d'interrogar sobre la destinació del seu treball i sobre la funció social de la seva recerca. En el nivell de les obres que estem comentant, cal que el llenguatge sigui planer i no constitueixi un obstacle que impedeixi la comunicació dels coneixements.

Tot això no treu que tenim els primers manuals sobre aquestes branques de la botànica, tradicionalment poc conreades pels afeccionats. Esperem que en el futur podran ser millorades per l'ús i per l'aprofundiment dels estudis.

J. N. B.

CICLISMO DE MONTAÑA BTT

Adolfo Martínez Juango. SUA Edizioak, 1990, 116 pàgs. il·l. (Descubrir navarra).

Aquest llibret ens ofereix un compendi de 25 itineraris a recórrer damunt la bicicleta per la muntanya navarresa, precedits d'un breu resum d'indicacions prèvies. Nocions bàsiques de la tècnica que cal emprar tant a la pujada com al descens, material i l'equip més adequat per a anar per la muntanya tot pedalejant.

Els itineraris són d'11 a 40 km i cadascun d'ells va acompanyat d'un mapa extret del de l'IGN, amb la ruta senyalada en vermell. Un quadre informatiu explica les distàncies, els horaris, els desnivells, el grau d'interès i la dificultat de cadascuna de les rutes descrites.

En la presentació de *Ciclismo de Montaña BTT* diu que rodar per camins i pistes, pedalejar en plena natura i gaudir de la muntanya des del selló és una activitat d'una gran bellesa i, malgrat que sigui nova a casa nostra, està acaparant l'interès dels afeccionats als esports de muntanya. Una bicicleta i una petita motxilla són suficients. Navarra es converteix en un lloc ideal per a la pràctica d'aquest esport de muntanya. Itineraris per les planures desèrtiques de Las Bardenas, pels paisatges abruptes i frondosos del Pirineu, pels camins ancestrals de Santiago, les velles Cañadas Reales, els monuments megalítics...

Un llibre pioner en la seva modalitat, que uneix la muntanya i la bicicleta, per a recórrer Navarra.

Kildo Carreté

BIBLIOGRAFIA CATALANA RECENT D'INTERÈS EXCURSIONISTA

Torroella de Montgrí. Ajuntament, Centre d'Estudis i Arxiu. Torroella de Montgrí, 1989. 168 pàgs. il·l.

La transició apassionada (Un ecologista es confessa, 1975-1980). Xavier Garcia. Fundació Roger de Belfort. Santes Creus, 1989. 176 pàgs. il·l.

Flora i vegetació del Montsec (Pre-pirineus catalans). Àngel M. Romo i Díez. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1989. 536 pàgs. + 2 plànols (Arxius de la Secció de Ciències, 90).

Els arbres de Balaguer. Delfí Sanuy i Castells, Joan Arjonà i Sales. Ajuntament. Balaguer, 1989. 140 pàgs. il·l.

Flora del massís del Port. Lluís de Torres i Espuny. Diputació. Tarragona, 1989. 463 pàgs. + 1 mapa.

Cobles i joglars de Catalunya Nord. Andreu Cortada. Llibres del Trabucaire. Perpinyà, 1989. 118 pàgs. il·l. (Etnologia).

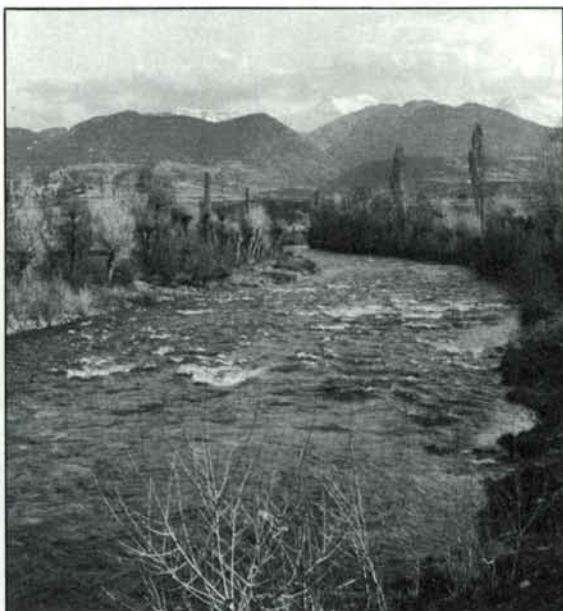
Que bonica és la muntanya. Ricard Fernández i Molinet. Publicacions de l'Abadia. Montserrat, 1989. 96 pàgs. il·l. (Llibres de motxilla, 37).

Homes i refugis. Joan Matsats i Climent. Publicacions de l'Abadia. Montserrat, 1989. 96 pàgs. il·l. (Llibres de motxilla, 38).

Escalades al Montsec, Mont-rebei, paret de Catalunya, paret d'Aragó. Antonio Garcia Picazo. Ed. Pleniluni. Alella, 1989. 120 pàgs. il·l.

Vida i mort a la Conca de Barberà a l'Edat Moderna. Valentí Gual. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona, 1988. 168 pàgs. (Secció d'Arqueologia i Història, 72).

El suport de la milícia nacional a la Revolució burgesa a Reus (1793-1876). Robert Vallverdú. Pròleg de Joan Benet. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1989. 320 pàgs. (Ed. Rosa de Reus, 73).

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

CERDANYA

ALTES VALLS DEL SEGRE

A. JOLIS i M.A. SIMÓ de JOLIS

CERDANYA

Agustí Jolis i M. Antònia Simó,

Del Centre Excursionista de Catalunya

UNA VISIÓ GLOBAL D'AQUESTA COMARCA CATALANA

- 52 itineraris turístics. • 98 itineraris de muntanya amb diverses variants i vies d'escalada. • 10 dibuixos descriptius. • 21 croquis de vies d'escalada. • 9 fotos en color. • 2200 topònims. • 12 mapes parcials a escala aprox. 1:50000. • 1 mapa general a escala 1:100000 a tres colors.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
— COMISSIÓ DE PUBLICACIONS —

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

**ESQUÍ
CÀMPING
ESCALADA**

SPORTS

SANJUST

MEMBRE DEL GREMI D'ARTICLES D'ESPORTS

**CANUDA, 6 – 08002 BARCELONA
TEL. 302 36 95**

**LA MILLOR QUALITAT I EL MILLOR SERVEI
DE SEMPRE, PER A LA CULTURA I L'ESPORT**

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista **MUNTANYA** a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista **MUNTANYA** del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de.....

que viu a.....

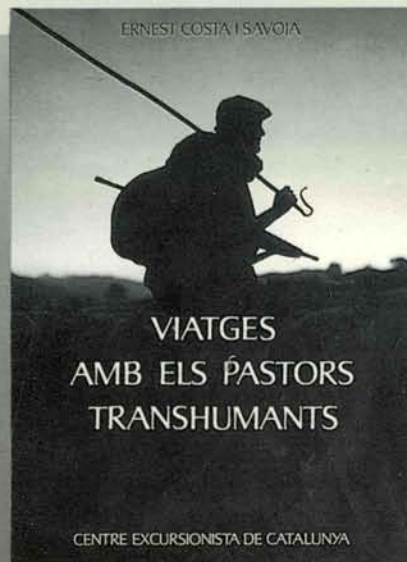
Població..... amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de..... Signatura

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

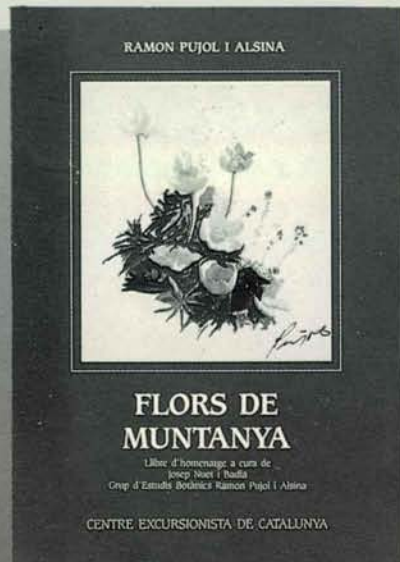
La Comissió de Publicacions es complau a oferir-vos les darreres novetats.

Adquiriu i divulgueu l'obra del CENTRE

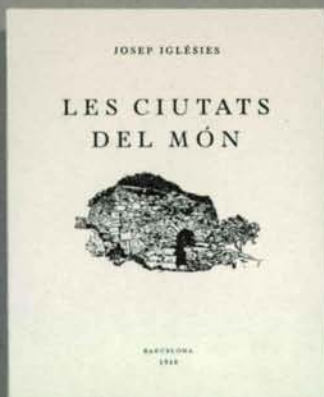
■ Viatges amb els pastors transhumants.

Que n'és d'encisador fer uns viatges amb pastors i ramats per les muntanyes, entre l'Èssera i el Segre! Hi trobareu de tot, aventura, humanitat, ofici i ensenyances, amb una cloenda de 45 pàgines, d'un inèdit vocabulari dels pastors. Molt il·lustrat. (Premi literari del Centre.)

■ Flors de Muntanya.

L'obra de divulgació de Flors de Muntanya, amb text i dibuixos d'en Ramon Pujol i Alsina, aparegué en aquesta revista MUNTANYA entre 1970 i 1974. Ara ha estat aplegada en aquest volum, a la memòria del nostre enyorat amic.

■ Les ciutats del món.

S'ha editat en facsímil l'obra de Josep Iglésies, apareguda el 1948. Humils llogarrets, enaltits per la seva inspirada prosa.

■ Guia geològica del Montsec i de la vall d'Àger.

En la Geologia es troba l'explicació d'una bona part de les coses que condicionen un país. Aquest treball científic-excursionista estudia un dels paratges geològics més famosos, i hi descriu nou itineraris. Molt il·lustrat i amb un mapa geològic de la regió, a tot color.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
— COMISSIÓ DE PUBLICACIONS —

A/s seus peus
**calçat
infantil**

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK